ОКТЯБРА ЦІЕЙНА—КЪАХЬЕГАМА СОВГІАТАШ!

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

СВЕТ арадувл 1923 шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай областнойи Грозненски городскойи комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 78 (2703) | Ера, 27 сентябрь, 1962 ш. | Мах 2 кеп.

ОТЧЕТНО-ХОРЖАМИЙ ПАРТИЙНИ СОБРАНЕШ

Юхьанцарча партийни организацешка дІайолаеннай отчетно-хоржамий партийни собранеш. Уж собранеш дилла а хиннай коммунисташта Іалаьмате боккха лоархІам болаш, хІана аьлча дІахо йодача хана партийни организацеша бергболча организационни а политически а балха боарам белгалбоаккх цар.

Къаьстта боккха лоархІам болаш я укх шера хулаш йола отчеташи хоржамаши. Керда Программеи Устави тІанийца КПСС XXII съезд хинначул тІехьагІа эггара хьалха хулаш я уж. Цу съездо тІанийца исторически решенешка а кхыча документаша а хьежжа масса а оагІорахьара бувцаргба коммунисташа шоай организацейи цар хержача органийи болх, дІадахача шера шоашта карагІдаьнна дика гІулакхаш, шоай балхацара кхоачамбоацараш, коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдара де дезараш белгалдоахаргда.

Итт бутт совгІа ха мара яьннаяц XXII съезд хинна. Цхьабакъда, цу юкъа а дуккха хувцамаш хиннад вай мехка, доккха толамаш даьхад советски наха промышленность, юрта боахам, культура дегІайоалаеча. Уж толамаш доахаш коммунизм хьалъеш боахкача советски наха хьалха лаьттараш, КПСС XXII съездо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара уж оарцагІбаьхараш коммунисташ ба.

Дерригача советски халкъаца цхьана дикка толамаш даьхад ворхІ шера план кхоачашъеча вай республикерча къахьегамхоша а. Дуккхача предприятей, промыслай юхьанцара партийни организацеш майрра доккхал де йиш йолаш я шоашта карагІдийннача доккхийча гІулакхех. Царех я коммунистически къахьегама завод яха цІи яьккха ЦРМЗ-еи нефтемаслозаводеи, ворхІ шера йола план укх бетта кхоачашъяьча «Горскнефть» НПУ, иштта кхыча предприятей организацеш. КПСС XXII съездо а март бетта хиннача Центральни Комитета Пленумо а хьалхашка оттадаь юрта боахам сихха дегІабоалабара хьакъехьара декхараш кхоачашдеш цхьадола толамаш даьхад юрташкарча коммунисташа а.

Цхьабакъда карагІдаьнна дика гІулакхаш дац отчетно-хоржамий собранешка коммунисташа кертахдоахаргдараш. Парте хьехача тайпара, динза диса гІулакхаш, къоаста ца деш дола дешаш хургда собранешка къаьстта теркам тІабахийта дувцараш. Цу тайпара дешаш дуккха да вай республике.

Дуккха предприятеш я республике 8 бетта йола валови продукци арахецара план кхоачаш ца еш. Иштта дукха предприятеш я къахьегама овсарле лакхъяреи продукцега дІабода мах лохбареи планаш кхоачаш ца еш а. Республика дуккхача предприятешка ледара лел керда техникеи дикагІа йола опыти балха юкъейоалаяра а йолаш йолча торонех пайда эцара а гІулакхаш. Доккхий кхоачамбоацараш да колхозийи совхозийи балхаца. Отчетно - хоржамий собранешка уж деррига кхоачамбоацараш дувца а уж дІадахара наькъаш белгалдаха а деза коммунисташа.

Боахама ерригача участкашта тІахьожам лоаттабе, ер е вож дош къоастаде декхарийла волча сагагара из нийса а ханнахьа а къоастадара ше бехкхкхаме волга дІахайта торо я партийни организацешка, хІана аьлча производственни торговии предприятей, колхозий, совхозий, иштта цхьайолча кхыча, юкъарчал доаццаш производства овзаенна йолча организацей администраце беча балха тІахьожам лоаттабе бокъо я юхьанцарча партийни организацей. Парткома, бюрос, тІахьожама комиссеша цу бокъонех мишта пайда эци цу гІулакха уж организацеш йоаггІача тайпара принципиальни хиннайийя хьажа а коммунистически тІахьожама прожектор производства ерригача участкашка дІакхоачаш хилийтара де дезараш белгалдаха а декхарийла ба коммунисташ.

Коммунизм хьалъяра лоархІаме дакъа да керда саг хьалкхевар. Отчетно-хоржамий собранешка чІоаггІа теркам тІабахийта беза идеологически болх тоабареи дІахо цун лоархІам лакхбареи дешашта. Цига дувца деза коммунистически къахьегама тІехьара социалистически яхь шерагІа йоаржа мишта ергья, дІаяхача замах юхедисача зуламерча гІулакхашта, къаьстта дына гІулакхашта, духьал къовсам дикагІа мишта лоаттабергба, кхалнаха юкъера болх мишта тоабергба яха дешаш. Собранешка кІоаргга тахка деза идейно-кхетама болх мишта латт, хІаьта цу балхацара кхоачамбоацараш дІадахареи наьха вахараи къахьегамаи цо деш дола новкъостал лакхдареи наькъаш белгалдаха деза.

ТІехьарча шерашка чІоаггІа айденнад вай республикерча коммунистий хьинар, къахьегамхошта хьалхашка чІоаггІа лакхденнад цар сий. Коммунисташа вахаре дукхагІа дакъа лацара бахьан да партийни вахаре ленински нормаши коллективни кулгалдара принципаши юхаметтаоттаяр, парте чура демократи, критика, самокритика дегІаяр. ХІанз хулаш йола партийни собранеш а дикача творчески хьалашка чакхъяха еза, шерра йоаржае еза критикеи самокритикеи.

Партийни вахаре ленински нормаш бокъонца кхоачашъеш чакхъяха еза отчетно-хоржама собранеш. Ханнахьа кийчо еш, хьалхашка латта дешаш нийса дувцаш, идейни боарам лакха болаш, коммунисташа хьинаре дакъа лоацаш уж собранеш чакхъяргйола гІулакх оттаде деза.

Собранешка шоай юхьанцарча организацей кулгалду органаш — бюро е парткомаш — хоржаргья коммунисташа КПСС Программа тІеи Устава тІеи чІоагІъяьча принципага хьежжа керда нах юкъе а бохийташ. Нийсса ахаш керда нах хоржаргба укх шера парткомашкеи бюрошкеи. Цудухьа коммунистий декхар да юхьанцарча партийни организацей органашка харжа оттаяь хІара кандидатура бокъонца тахкар, коммунизм хьалъяра гІулакха юкъе партийни организацеша лоаца дакъа лакхде ка яргйола нах цу юкъебахийтар.

СИХАГІА ЧУЭЦА ХЬАЖКІАШ, КХОАЧАШЪЕ ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ЯЛАТ ДОХКАРА ПЛАН!

86 ЭЗАР ГЕКТАР ХЬАЖКІАШ ЧУИЙЦАЙ,
23 ЭЗАР ГЕКТАРА ТІАРА ЯЛАТА ЛАЬРХІА КХАЬЧАЯЬННА ХЬАЖКІАШ ЧУИЙЦАЙ,
11 ЭЗАР ГЕКТАР ГИДУАРГАШ ЧУИЙЦАЙ,
4 ЭЗАР ГЕКТАР ФАБРИЧНИ СВЕКЛА ЧУИЙЦАЙ,
49 ЭЗАР ГЕКТАР ГУРАХЬА ДУВ ЯЛАТ ДІАДИЙНАД,
63 ЭЗАР ГЕКТАР ЗЯБЬ АЬХАЙ,
106 ЭЗАР ТОНН ЯЛАТ ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ДЕХКАД.

Из да кхашкарча къахьегамхоша даьчох 25-ча сентябре хьахиннар.

Къаьстта чІоагІа хьинар лакхденна къахьег укх деношка вай республикерча хьажкІаш лелаераша.

Укх тІехьарча пхе дийнахьа хІара денна 1400 гектар хьажкІаш чуийяьй. Цхьабакъда, цунах а кхоачам ца беш, тІатІа сихагІа чуэц культураш.

Хьажкіаш чуэца йолаеннай Наьсарен районе. Дика хьийкъа хьажкІаш кхаьчаяьннай совхозий кхашка, цхьабакъда, хІанзалца цига чуийцараш цхьа эзари ах эзари гектар мара яц. Районе хьажкІаш чуэцаш-м латт, бакъда, из болх хІанз а сиха лелац, хІанзарчул тІехьагІа кхы а 7 эзар гектар хьажкІаш чуэца еза.

Мела лел ялата хьажкІаш чуэцара балхаш Шаьлен Ачхой-Мартанен районий совхозашка а.

Хьажкіаш дика чуэцаш тІехьаьнна дика механизатораш ба Ачхой-Мартана районе. ХІара денна цхьаццане 10—12 гектара тІара кхаьчаяьнна хьажкІаш чуэц Мулатов Ювсапен Дадаев Іаддал-Іазен. Бакъда, еррига агрегаташ яц цу балха тІа иштта дика ка йоалаш.

Ялат чуэцара балха новаторий опыт еррігача механизированни зеноШка, еррігача агрегаташка дІакхоачийтилга колхозийи совхозийи кхашкарча механизаторий лоархІамера декхар да.

Хьажкіаш, гидуаргаш, баьца даараш чуэцарца цхьана ханнахьа чу а нийца геттара дика продукци паччахьалкхенна дІаялара сухал беш ба республикера свекла лелераш а.

Курчалой районерча колхозашка аханел дукхагІа йола шекара свекла чуийца яьннай. Шин кІирагІа еррига свекла хьаякхха а паччахьалкхенца расчет е а лерхІаш ба Курчалой районера свекла лелераш.

Цхьабакъда, уж дІайийнача районех еррігаш яц фабрични свекла чуэцара балха йизза йоакхо еш. Сентябрь бетта 25-ча денга алхха 43 процент мара чуийца яьннаяц еррігача республике свекла, хІаьта укх тІехьарча пхе дийнахьа чуийцараш алхха 253 гектар мара яц, соахка цу юкъагІа чуийцарел шозза кІезигагІа хул уж.

Свекла дІаювча керттерча районашка геттара мела лел уж чуэцара балхаш. «Шалинскийи» «Джалкен» яхача совхозашка кхоалагІа дакъа мара свекла чуийцаяц, 2 эзар совгІа гектар свекла я хІанзарчул тІехьагІа чуэца езаш.

Кхы а вогІа латт шекара свекла чуэцара гІулакх «Красноармейскийи» «Гореци» яхача совхозашка. Укх тІехьарча пхе дийнахьа цар вІалла а чуийцаяц свекла, чуэцанза 750 гектар свекла шоай йоллашехьа а.

Лоадама хІама ца эшшаш цхьацца эзар гектар свекла я хІанз а чуэцанза Ачхой-Мартанен Гудермесскийи районий совхозашка.

Шекара свекла чуэцара балхаш иштта мела лелар чІоаггІа сагото яйташ гІулакх да.

Юрта боахамера къахьегамхоша дика хьатІадоагІача шера ялат дика хьувкъийтаргдола пикъ агротехнически дикагІча ханашка из дІадер болга.

Юрта боахамера къахьегамхой! Сихде хьажкІаши шекара свеклаи чуэцилга, лоаццача хана чакхдаха деррига юртбоахама балхаш.

1962 шера 20 сентябрь тІакхоачаш хьажкІаш чуэцара, гурахьа ялат дІадера, зябь ахара

СВОДКА

(план процентаца нийсйича)

	Чуийца хьажкІаш	Гурахьа дІадийна ялат	Аьха зябь
Грозненски управлени	**81**	**35**	**35**
Ачхой-Мартана	71	16	21
Грозненски	94	43	38
Советски	2	—	8
Урус-Мартана	64	17	39
Гудермесски управлени	**59**	**22**	**33**
Ведана	34	—	—
Гудермесски	88	28	45
Курчалой	58	29	50
Ножай-Юрта	23	—	17
Шаьла	61	24	23
Наурски управлени	**89**	**33**	**68**
Надтеречни	100	49	139
Наурски	88	24	97
Шелковской	84	26	19
Сунженски управлени	**64**	**26**	**32**
гор. МагІалбик	78	33	44
Наьсарен	47	17	18
Первомайски	18	—	2
Сунженски	76	27	38
Еррига а министерства колхозашкен совхозашкен гІолла	**73**	**30**	**37**
Скотооткорма треста боахамаш	**82**	**43**	**48**
Совнархоза совхозаш	**87**	**38**	**42**
Еррига а республике гІолла	**74**	**32**	**38**

Житомирски область. Черняховски района «1-ча Мая» юртбоахама артелера цІи хеза звеньевой Социалистически Къахьегама Турпал Надежда Григорьевна Заглада йолча хьоашалгІа яха хилар Хмельницки областа Старосинявски района «Дружба» яхача юртбоахама артела звеньевая Социалистически Къахьегама Турпал Ева Петровна Дидук.

Нанас яь йиша санна тІанийцар Н. Г. Загладас еза хьаьша, шийн звеной участке дІайийна хьажкІаши шекара свеклаи бІаргаяйтар цо цунна. Колхозни болама ветеранаша балха опыт дІаюха а йовзийтар, социалистически яхьа хьакъехьа шоайла договор а дир.

Сурта тІа: Н. Г. Загладен (аьттехьа) Е. П. Дидукн.
В. Степаненко сурт. ТАСС фотохроника.

ХАНАЛ ВОРХІ ДИ ХЬАЛХА

Сийлахь-боккхача Октябрьа 45 шу дизара сийна яьржача социалистически яхьа юкъе а баха, мехкдаьттаа даккхара ийс бетта план ханал 7 ди хьалха кхоачашъяьй «Октябрьнефта» НПУ телемеханизированни промыслерча мехкдаьттахоша, хІаьта газ яккхара план кхы а хьалхагІа — 12-ча сентябре кхоачашйир цар. Планал совгІа итташ тоннаш мехкдаьттеи бІаьш эзараш кубометр гази яьккхай.

Къахьегама овсарле 3,5 процент лакхъеннай, продукцега дІадодар чухнахьа даккхара чотах ер шу доладелча денз 30 эзар сом паччахьалкхен ахча кходаьд, дуккха бІаьш эзараш киловатт-сахьаташ электроэнерги кхояьй, дуккха пайда луш йола 132 рационализаторски предложени балха юкъейийхьай, хІара шоллагІа вола болхло рационализатор ва укхаза. Мехкдаьтта ца луш цхьаккха а скважин яц промысле!

Керда техника, толашагІа йола технологи балха юкъейоалаярах дуккха алсамдаьннад промысле доаккхаш дола мехкдаьтта. Промысле доаккхача деррігача мехкдаьттах диъ дакъа дича царех кхо дакъа даьккха ца Іеш вторични методашца доаккхаш да. Ремонт йоацаш скважинаша болх бу ха дикка йІаьхъеннай.

Мехкдаьтта хІара тонн, хІара килограмм бахьанце тІагІертта къовсам а лоаттабеш, семилетка диъЛагІча шера план а тІанийца социалистически декхараш а толамца кхоачашдеш я телемеханизированни промысла коллектив.

М. ЛЕВИН,
инженер-экономист.

Комсаш дукхагІа

Социалистически Къахьегама Турпалхочо звеньеваяс Надежда Григорьевна Загладас яздаь письмо дийшача, комсаш лелаерий сий лакха лоаттадергда оаха, аьнна чІоагІо йир Наурски района комсий совхоза болхлоша.

Сийлахь-боккхача Октябра накъа болхаш дика къахьегаш ба Умарова Маликат, Магомадова Малисат, Яковлева Анна, иштта кхыбараш а. Цар дийнахьа 845—945 килограмм комсаш йоах. Из хул шозза-кхозза нормал тІех.

Къахьегама котало яьккхай мастер Г. Прописнова керте латтача 1-ча отделене 2-ча бригада. Ший участкера планах 343 тонн яла езача 411 тонн комсий дІаеннай бригада паччахьалкхенна. Ди тІехьа сихлуш латт комсаш дІалулга.

Р. БОГДАНОВ.

ОКТЯБРА СИЙНА

Грознера слюда доаккхача фабрике балха боахкарех дукхагІбараш юкъера школа йисте а яьккха производстве баьхка кагирхой ба. Массане а балха говзалаш дика Іомаю цар.

Дика къахьегама совгІаташ кийчду завода коллективо Сийлахь-боккхача Октябра сийна. Слюда хержача № 1 йолча цеха шоллагІча смена бригада дийнахьа йола нормаш 120 процент кхоачашъю.

Сунженски района боахамашкара ялат хьаийду Слепцовски элеваторо. Ди тІехьа дукхагІа хьатІакхухьаш латт хьажкІаш. ХІанзале хьаийцай эзараш центнераш хьажкІаш. Укхаза къаьстта дика болх барца белгалъяьннай хьажкІаш йокъаеча машина ІІа болх беш йола Вешагурова Саийта.

СУРТА ТІА: Вешагурова Саийта болх беш йоалл.

С. Хакиева сурт.

Тахан вай маякаш йолча

Гектара тІара— 85 центнер хьажкІий

Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза Наьсар-Кертера отделени. Лакхача, Іажагіъеннача хьажкІашта юкъе лел зІамига саг. Михои маьлха зІанарашеи мерцаь хьатара юхь ел. Юкъ-юкъера пхи-ялх хьажкІа хьа а йоаккхаш царна бІара хьежаш цхьа минут йоаккх цо. Дика хет цунна ше Іунал даьча лаьтто дика беркат денна, ше мехка хьалхашка денна дош кхоачащдаь. ХІара гектаро 80—85 центнер хьажкІаш лу.

Кхо комбайн йоал Бекмурзиев Махьмада кулгалдеча механизированни звеной участка тІа болх беш.

— Цкъа гобаккхалехь ши лафет хьалъюз, — йоах комбайнера Бичиев ИбрахІама, — дика хиннай хьажкІаш.

— Мишта вІаштІехьдаьннад шун звенона иштта дика хьажкІаш хьалкхее?—хаьттар оахь Бекмурзиевга.

Оаха массане а дег тІара къахьийгар тхоай участка тІа, лоацца жоп делар Махьмада. ДІаьхача Іанна моттигера удоренеш йиккар кхай тІа. Дика тоадаьдар лаьтта. ХІа аьнна бІаьстан денош хьатІаотташшехь а урагІи пхорагІи шозза макха баьккхар, культиваци йир. Цул тІехьагІа квадратногнездови хьисапе дІайийра Іажагіа хьажкІаш. Хьажкіаш хьалтІаялалехьа цкъайи, хьатІаяьнначул тІехьагІа цІаькхеи макха баьккхар. Юхьанца догІаш делхар, оасар сихха дегІадоагІар. Цудухьа дукха ха юкъе ца йолийташ культиваторашца дохадора из. Хьажкіаш дикка лакхъеннаяр оаха юхьера культиваци еш. Оасарах цІендир кха. Сихха тохаденна хьажкІашта гувнаш дир. Цу гІулакхо дика новкъостал дир. ХІанз шоана гучча тайпара хьийкъай хьажкІаш.

Ший къахьегамах хьахиннначох доккхал де йиш йолаш ва звеньевой Махьмад а цун новкъост Оздоев Хьамзат а. Духьал цар участка тІара цхьан дийнахь 20—25 тонн хьажкІаш дІалу паччахьалкхенна. 22 сентябре алхха цар дІаелар 30 тонн хьажкІаш. Дукха латт уж хьатта а. 50—60 болхло хул хьажкІаш чІорма йоахаш, машинашта тІайотташ.

Шоай новкъосташа яьккха котало хьал а лоацаш къахьегаш ба комбайнераш а. Ди дІадахийтац Муцольгов Бембулата, Бичиев ИбрахІама, Муцольгов Заьудина шоай нормаш тІехкхоачаш ца еш. Цар дош деннад 5—6 балха дийнахьа Бекмурзиев участка тІара хьажкІаш чуийца яха.

Бакъда, отделене кулгалхоша доаггІача тайпара сий дац дикагІча болхлой, цар къахьегамах даьннача берката хьурмат дац. Дукха хьажкІаш ядийс комбайнашта тІехьа. Уж хьалехьае цхьа саг арабаькхавац, из болх бе юрта шортта нах боллаше а. Цкъаза машин ца хилар бахьан долаш кхай тІа Іойоассаю лафетка чура хьажкІаш, бийсан ара юс уж. Уж гІалаташ сихагІа дІадаха деза.

М. ЗАНГИЕВ.

Л. И. Брежнева Югославе йоаккха ха

БЕЛГРАД, 24 сентябрь. (ТАСС). Делкъел тІехьагІа Белграда юхьерча Авала яхача гув тІарча малав ховш воацача югославски турпала каш тІа а ваха, цу тІа зизаш дехкар Л. И. Брежнева.

ТІехьагІо шоллагІа торжественни церемони хилар югославски столица мукъаяккхар духьа немецки захватчикашца тІом беча хана боабаь советскии югославскии тІемахой дІабехка боахкача Белградски кашмий пена юхьхе Л. И. Брежнева зизаш дохкаш.

* * *

БЕЛГРАД, 24 сентябрь. (ТАСС). СССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Л. И. Брежнева тахан шийн резиденце тІанийцар Белграде аккредитованни йолча дипломатически представительствашта керте латтараш.

* * *

БЕЛГРАД, 25 сентябрь. **ТАСС-а корреспонденташа И. Харитоновен И. Титовен** хоам бу:

СССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Л. И. Брежнев Белграда сийлера гражданин ва аьнна дІа а кхайкавеш Белградски халкъа комитета торжественни заседани хилар укхаза тахан. Советски Союзен Югославеи паччахьалкхений байракхашца ягьча заседаней зале Л. И. Брежнев гучаваьлча дІаьхдаь тІоараш техар депутаташа.

Заседане бар союзни халкъа скупщина председатель П. Стамболич, союзни исполнительни веча председателе заместитель А. Ранкович, Сербе халкъа скупщина председатель И. Веселинов. Воккхача советски хьаьшага моаршал луш къамаьл дир Белградски халкъа комитета председателе М. Неоричича.

М. Неоричича Іоеш Л. И. Брежнев Белграда сийлера гражданин ва аьнна дІакхайкавара хьакъехьа Белградски халкъа комитето яь решени, дошо печать тІатоІаяь грамота лу цунна. Депутаташ хьалгІовтт, дІайха моаршал лу цар воккхача советски хьаьшага.

Л. И. Брежнева дег тІара баркал оал халкъа комитета, цо шийна Белграда сийлера гражданин яха цІи яларах, заседани йолча хана Советски Союзах дІайха, доттагІлен дешаш аларах.

Югославе сай сий дарах а иштта тхоай, Советски Союза викалий кхы тайпа йоакхо ярах а, йоах Л. И. Брежнева, деррігача дунен тІа машар оттабар духьа, халкъашта юкъера доттагІал бахьан долаш хадданза къовсам лоаттабеча советски халкъа сий даьрг лоархІ аз.

Боахами культуреи дегІайоалаеча, халкъа хьал-торо лакхъеча халкъа комитета депутаташа, города берригача гражданаша дІахо а толамаш дахар ловш къамаьл ду Л. И. Брежнева. Цо Московски Совета депутаташкара а Москверча берригача гражданашкара а дег тІара моаршал а лу царга, дикаца даькъала а бувц уж.

* * *

БЕЛГРАД, 25 сентябрь. (ТАСС). Тахан ФНРЮ президента Йосип Броз Тито сийна торжественни завтрак оттадир СССР Лакхехьарча Совета Президиума председателе Леонид Ильич Брежнева.

* * *

БЕЛГРАД, 25 сентябрь. (ТАСС). Тахан Белграде дІайолаеннай официальни югославо-советски переговораш. Дег тІара раьза болаш а доттагІленца а лел переговораш.

* * *

БЕЛГРАД, 25 сентябрь. (ТАСС). Тахан СССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Л. И. Брежнев Югославе Федеративни Халкъа Республика президентаца Йосип Броз Титоца цхьана къаьсттача экспрессаца Белградера Крагуевац яхача городе вахар.

Партийни вахар

Коммунистически къахьегам бахьанце лоаттабеча къовсама — партийни теркам

Колхозхошта, совхозийи предприятейи болхлошта юкъе коммунистически къахьегам бахьанце лелаю яхь вІаштІехьъяккхара дукха терко ю парте Шелковской райкомо. Коммунистически къахьегама коллектив яха цІи яькkха ткъаь итт коллективи коммунистически къахьегама ударник волаш 78 саги ва районе. Уж ба шоай дешар, балха говзал даиман лакх а еш, эздий доаца гІулакх цІагІа а ара а шоашкара бІарга а ца дайташ толашагІа бола производственникаш, производства новатораш. Царех ба Ленина цІерахча колхоза жа Іу нов. Атюгеев, жа дебадара а царна тІера дукхагІа тха даккхара а геттара дика ка маьхал яьнна «Коминтерн» яхача колхозера нов. Павлюченко, дикача фух дола жа кхоабача № 6 йолча совхозера нов. Эсмухамбетов.

Коммунистически къахьегама ударникашта юкъе ба доярка а, Іаьсий леладераш а, трактористаш а, комбайнераш а, бежа Іуй а, жа Іуй а, хьакхарч лелаераш а. Царна юкъе боккха болх лелабу партийни организацеша. Къаьстта хьокхаме ба цу даькъе «Червленный» яхача колхоза парткомо бу болх. Укхаза коммунистически къахьегама ударникий хьалхара слет хиннай, чакхдаккха кийчдеш да «Къонача коммуниста ди». «Лакха лоаттаде ахархочун сий» яха Н. Г. Заглада статья ювцаш собранеш хиннай масса бригадеи фермеи, хІаьта укх деношка из дош дувцаш колхозхой юкъара собраний а хургья. Уж тайпа балхаш цхьаццайолча кхыча партийни организацеша а леладу. Заглада статьяй хьакъехьа колхозхошта докладаш, беседаш ю райкома болхлоша. Дукха беседаш ю царца агитатораша а.

Партийни организаце бабча массово-политически организаторскии балхо дикка дийнъяьй социалистически яхь. Коммунистически къахьегама цІи яккхара яхь лелаераш дукхагІа хиннаб. 25 коллективи 450 саг колхозхой, совхозий, машиннаькъа, «Сельхозтехника» отделене, кхыча предприятей болхлойи ба из сийлен цІи яккхара къовсам лоаттабеш. Коммунистически къахьегама боламе дакъа лоацаш верригаш а 808 саг ва районе.

Цхьабакъда, хІанзалца баьболх бе безача балха юхьиг мара яц. ХІара колхозе, совхозе, кхыча предприяте коммунистически къахьегама тІехьа къовсам лоаттабераш бебийтара дукха къахьега деза райкомо а юхьанцарча партийни организацеша а. ХІанзалца дІаяхача хана из кхоачамболлаш даьд ала йиш яц. Цхьаццайолча партийни организацеша йоакхо ца еш битаб из болх, масала, Менжинсте цІерахча колхозе. Цхьа шу хьалха коммунистически къахьегама цІи яккхара къовсам лоаттабе тІаийцар Саитов Іабдулла керте латтача жа Іуй бригада коллективо: къахьегама а, шоай кхетам лакхбара а, вахара а хьокхаме хила доккхий декхараш тІаийцар цар. Парторганизаце юхьанца из дика гІулакх хьаллаьцар, цхьабакъда, дІахо йодача хана партбюрос а колхоза правлене а терко ца еш йитар цу бригада барт тайна коллектив. Цудухьа мелъелар коммунистически къахьегама тІехьа йолаяь яхь. ХІанз керда хержача партбюрос чІоаггІа тоаде деза коммунистически къахьегама болама деш дола кулгал.

Коммунистически къахьегама боламах ха деза массе хІама дика ховш парторганизацей секретараш хилийтар духьа коммунистически къахьегама тІехьа лелаеча яхьа кулгалдара практика ювца семинар йир парте райкомо. Доклад йистеяьннаЧул тІехьагІа цу хьакъехьара шоай опыт ювцаш къамаьл дир «Червленный» яхача колхоза партбюро секретара нов. Теренина. Коммунистически къахьегама ударники коллективи яха цІераш практически шоаш мишта тел дийцар цо. Шоай де дезачох бокъонца кхета а кхийтта цІабахар семинарера партбюро секретараш.

Белгалдаккха деза, колхозашка, совхозашка, кхыча предприятешка коммунистически къахьегама болам боаржабара кулгал хІанз дикагІа де баьннаб «Коминтерн» яхача колхоза парторганизаце секретарь нов. Юшков, жа кхоабача совхоза парторганизаце секретарь нов. Волков, ишшта кхыбараш, цхьабакъда, из болх хІанз а чІоаггІа ледара лелабу «Октября 40 шу», «Октября 12 шу», Горьке цІерахча, «Красный пахарь» яхача колхозий парторганизацей секретараша Квасина, Бобровске, Ахмедова, Гольшева.

Коммунистически къахьегама коллектив яха цІи яккхара къовсам лелабеш яр «Октября 40 шу» яхача колхоза къона коммунист Янмурзаев Сайдулла керте латта жа Іуй бригада, Казачковайи Цвыгуновайи хьажкІаш лелаю звенош, дукха механизатораш. ЛерттІа кулгал эшаш дар из гІулакх, цхьабакъда, колхоза завхоз хиларах, заочно дешаш хиларах ше кхоавац яха бахьан а доахаш, из лоархІамера гІулакх кулгал доацаш дитар парторганизаце секретара нов. Квасина.

Квасина доаха бахьан а даккха йиш йоацаш, кхыча балхах мукъабаьха ба «Красный пахарь», «Октября 12 шу», Горьке цІерахча колхозий парторганизацей секретараш Гольшев, Бобровский, Ахмадов. ХІаьта а цар кулгалдац къахьегамхошта юкъе баьржача коммунистически къахьега болама. Из бахьан долаш меллу къахьегама дисциплина, балха планаш а социалистически декхараш а кхоачащдара лоаттабу къовсам. Ишта гІулакх хилар Янмурзаева бригаде, Горьке цІерахча колхоза Бальгишиева жа Іуй бригаде. Нагахьа санна новкъостий Голышеви Бобровскийи сихха оарцагІа ца боале из хургда цар колхозашка а, тІаккха бов тарлургда коммунистий царех бола тешам.

ХІара юхьанцарча партийни организаце сийлахь декхар да, идеологически балха массе формах пайда а эцаш, хадданза къахьегамхошта юкъе политически-кхетама болх лелабелга, коммунистически къахьегама болама дизза доал делга.

Цунца цхьана массехк критически замечани е лов сона зонални газетий редакцей балха хьакъехьа, къаьстта а «Терская Правда» яхача газета балхах. Цар оагІонаш тІа кІезига хул коммунистически къахьегама болама хетаяь дика материалаш. Алхха информацеш тийнна ца Іеш, кІоарггача кхетамца язъяь статьяш, коммунистически къахьегама ударникехи коллективехи язъяь очеркаш, цу гІулакха хетаяь бІарча оагІонаш тела еза цу газеташа.

Сийлахь-боккхача Октября 45 шу дузача денна сийленца накъа баха кийчлуш ба хІанз юрташкара къахьегамхой. Цу доккхача ден сийна яьржача яхье хьалхарча юхьиге латт коммунистически къахьегама ударникаши коллективаши. Шоай кулгашца сийрда кхоане — коммунизм — хьалъеш боахкарашта юкъе дукхагІа хилба из сийлен цІи лелаераш.

П. СЕХИН,
КПСС Шелковской райкома пропагандан агитацеи отдела заведующи.

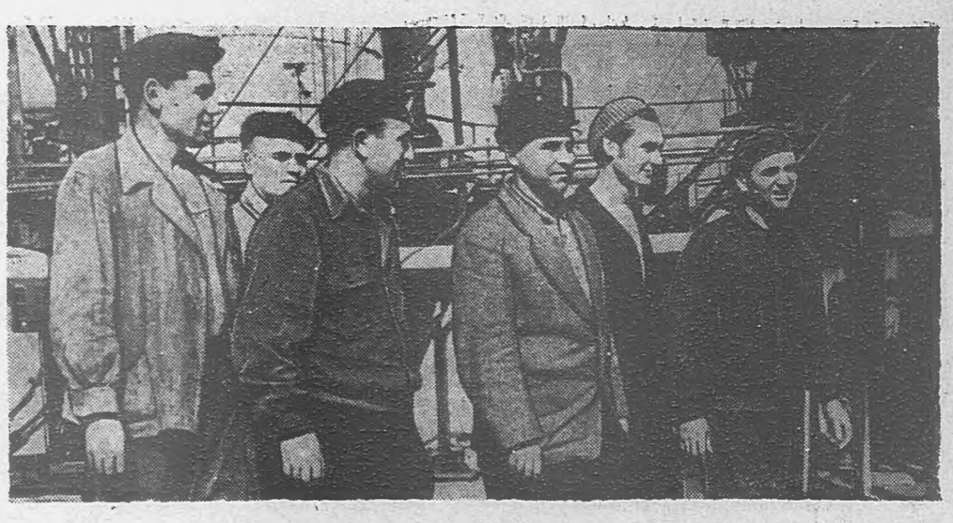

Даиман балха нормаш тІехкхоачашъеш хьайоагІа крекинг-заводера шоллагІча цеха коммунистически къахьегама цІи лелаеча № 7—8 йолча установка коллектив.

Цхьоалагіча сентябре денз октябрь бетта чотах къахьегаш я установка коллектив.

Ишшта, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 45 шу дизара сийна къахьегама вахте а этта шоаш тІаийца декхараш ханал хьалха кхоачащдеш боахк уж хІанз. Коллектива юкъе хьалхле лелаеш ба коммунистически къахьегама ударникаш Кононенко, Краношкин, Ивановский, Иванов, кхыбараш.

Д. АМАРОВ.

СУРТА ТІА: воккхагІа волча оператора Кононенко Николая бригада вахта хьаэца йода.

И. Плиева сурт.

Ийс бетта план кхоачашъяьй

Укх шера Грозненски магистральни газопровода коллективо дика къахьийгад. Промышленностан бахача нахаи лакха калори йола доагор далара ийс бетта план ханал хьалха кхоачашъяьй цар.

Управлене рационализатораша 42 рационализаторски предложени еннай, царех 22 предложени балха юкъе йихьай. Къаьстта боккха пайда беннаб инженера В. Борисовеи керттерча диспетчера Ю. Лотиевеи еннача предложенеша. Цар предложенеех станце клапаний когаметта штуцераш оттаяьй.

ХІанз цига вІашагІъеллай конструкторски бюро. Бюрос лаьрхІад станце эггара дукхагІа эшача доакъошка автоматизаци е, Іана замах эшаргдола доагор ахкан замах кийчде.

Управлене инженерно-технически болхлой социалистически яхье баьннаб семилетка диълагІча шера план ханал хьалха кхоачашъяра. 25 болхлочоа коммунистически къахьегама ударника цІи еннай. Царна юкъе ба операторaш Шаповалов Владимир, Щербинин Владимир, слесарь Больмеротов Алексей, иштта кхыбараш а.

Денгара денга толамаш совдоахаргда оаха Сийлахь-боккхача Октября 45 шу дузача ден сийна, йоах цар.

Н. СОФРОНОВ,

Хьинар совдоахаш

Ший балхах дог лазара, болхлочун сий лакха лоаттадара Ленинградски фрезеровщика И. Д. Леонова дІадоладаь гІулакх хьал а лоацаш, сийлахьча Октября сийна тІаийца декхараш толамца кхоачашду Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода коллективо. Къахьегама овсарле дегІайоалаяра тарра производстве культура лакхъяра а къовсам лоаттабу мехкдаьтта чакхдоахача установкай болхлоша.

Технологически 5 установкана юкъе Октября сийна йола социалистически яхь яьржай. Яхье баьннарашта юкъе хьалха латт дикагІа волча оператора, коммуниста Ф. Пыхтунова кулгалду номер 3 йола бригада.

Мехкдаьтта продукташ цІенагІа хьакъоастаярца, хий, пар, электроэнерги кхоярца продукце мах лохбу установкай коллективаша. Масала, сийлахьча Октября цІей тІакхоачача денга планал совгІа 3 эзар тонн мехкдаьтта сийрда продукташ арахецеи 3 эзар сома электроэнерги, пар, хий кходеи тІаийцад И. Руденко керте латтача № 21-1 йолча установкерча технологаша. Оаха сийленца кхоачащдергда тхоай социалистически декхараш, йоах установка коллективо.

Къахьегама доккхий толамаш доахаш белгалвувл воккхагІа вола оператор н. Шаламов, оператор Рыжакова, операторий помощникаш М. Датиева, Ф. Мальсагова, кхыбараш. Ийс бетта план кхоачашъяьй установка болхлоша.

Дика къахьегаш я коммунист Р. Пиркис керте латта № 21-2 йолча установка коллектив а. Сменах йола заданеш 118 процент кхоачаш а еш, 9 бетта план кхоачашъяьй цо а. Іома а яь, укх шера болх бе йолаялийтар цига абсорци яха керда блок. Продукце мах лохбара, химически продукцена эша бедал дукхагІа хилийтара доккха новкъостал дир цу гІулакхо. Хьинаре къахьег боккхагІа болча операторaша А. Ляува, В. Дегтева, иштта кхыбараша. Сийлахь-боккхача Октября 45 шу дизара цІейна сийленца накъа йода установка коллектив.

Хь. КОТИЕВ.

Дика къахьег

Нохч-ГІалгІай моттигерча промышленноста министерства Ножай-Юртарча райпромкомбината коллективо бетт-бетта тІехкхоачашъю производственни план. 100 процент кхоачашъяьй цу коллективо 8 бетта план, хІаьта хІанз ийс бетта план тІехкхоачашъяра хьинаре къахьегаш а я.

Комбинато арахец шифоньераш, кухонни истолаш, корийн наІарийи санагІаш. Колхозашта цар ю парникови рамаш. Комбинат зІамига яле а тоъам боллаш дика оборудовани я цига. Балха лакхара хьокхамаш доах пилорамщика Ильясова Абдулкаира, сменах йола норма 140—150 процент кхоачашъю цо. Иштта дика болх бу столяра Потаменко Леонида, тракториста Зелимханов Іалауддина, кхычар а.

— Итт бетта план ханал хьалха кхоачашъьелга Октября цІейна оаха кийчду тха совгІат да,— йоах комбината болхлоша.

Б. НОВОСЕЛЬСКИЙ.

Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода иттлагІча установка болхлоша мехкдаьтта чакхдаккхара итт бетта план 20-ча сентябре 104 проценти мехкдаьтта сийрда продукташ хьакъоастаяра план 101,4 проценти кхоачашъяьй.

ДикагІа къахьегарца установке белгалбаьннаб операторaш Мигалин, Макаров, Раков, Калгушкина, иштта кхыбараш.

Сийлахь-боккхача Октября 45 шу дуза ди хьатІакхачале планал совгІа эзараш тоннаш мехкдаьтта сийрда продукташ яла тІаийца декхар а толамца кхоачашдеш йоалл иттлагІча установка коллектив.

А. ДОДОВ.

Сурта тІа: иттлагІча установка оператор К. Мигалини цун помощник В. Погосовеи.

И. Плиева сурт.

ЦІенхаштта гучадоах кхоачамбоацараш

Социалистически Къахьегама Турпала Н. Г. Заглада статьяс дегаш ураоттадир «Ингушский» совхоза кхаш леладеча болхлой, дояркай, жа Іуй, механизаторий. 69 шу даьннача звеньевой хІара дош — из вайна а Іоттар еш да вай боахам во лелабарах, ахархочун сий лакха ца лоаттадарах, кулгалхой гІалаташ воашта бІаргагушшехьа а йист ца хулаш вай леларах, йоах совхоза болхлоша. Из моттийта кхоабаш дола эхь — гаргарча сага халахетар де кхерилга да, хІаьта цо болх боха а бу.

Нийса да совхоза коллективо дувцар. Къаьстта во лел хьайбай продукци яккхара болх. ХІара Іаттагара 8 бетта яькkха шура 813 килограмм мара яц, из соахка цу ханналца яькkхачул 81 килограмм кІезигагІа хул. ХІара яхкача котамгара 24 фуъ мара гулдаьдац. КІезигденнад доахан, нана-хьакхарч, жа. Алхха унах доахан доврах совхоза доккха зе хиннад. Центнер шура яккхарга планах лаьрхІачул кхозза дукхагІа дода доакъар. Цхьаккха хьурмат доацаш доаду доакъар чуоттадаь доахан кхоабача хана, хІаьта юккъера лаьрхІача денни-буси хьайбашта тІакхеташ дола дулх геттара кІезига да.

Цу доллача хІамаша геттара чІоагІа лакхбаьб хьайбай продукци яккхарга дІабода мах.

ХІаьта «Лакха лоаттаде ахархочун сий»! яха Надежда Григорьевна Загладай статья гуччахьарча партийни собране ювца оттаяьча хана совхоза коммунисташа а специалисташа а лаьрхІар совхоза деча доала юкъера деррига кхоачамбоацараш гучадаха.

Коммунисташеи парте боацарашеи, шоайла дага а баьнна, аьлар:

— Вайх хІаранена хезад Загладай къамаьл. Хьадувла из цІаькха дийша а дийше, цо яхача тайпара вІаштІехьбаккха хьаж вай болх.

Уйла тІаяхийта ладувгІар собране хиннараша «Лакха лоаттаде ахархочун сий!» яха Н. Г. Загладай статья ешаш хиннача коммунисткага нов. Побережнаяйга. Из ешаш латташехьа а дешаш кхувсар ладувгІачар:

— Нийса йоах Н. Г. Загладас! Вай балха тІа а нийслу иштта.

Цхьабараша хьал а гІетте цигача дІаоалар статьяс шоашта дагадохийта бакъдараш.

Дукkхача наха дакъа лаьцар статья ювцача.

— Загладас дувцаш дола хІамаш вай совхозе а да, — аьлар № 1 йолча отделене агронома нов. Дзейтова, — Доакъараш тоъацар вай, цхьабакъда, бокъонца хьажкІаш кхее соахка мара доладаланзар, хІаьта укх шера ха-оттамах теша а тийша Іийра, де доагІар ца а деш. Цхьайолча участкашка хьажкІаш дика хьийкъа хилар бакъ ма дий! Ханнахьа хьажкІаш чуийца яхарал совгІа, деррига гІадамех аргІаш дергдолча тайпара вІаштІехьбаккха беза вай хьажкІаш чуэцара болх.

Хьайбай продукци яккхарга дІабода мах лакха хилар дийцар шоллагІча отделене управляюще нов. Гуноева.

— Кхолхонца мах бода вай шурийга, — аьлар цо, — хІаьта дулхага кхы а дукхагІа бода. ХІанад из ишта? Управленчески аппарат сов йоккха я вай, учет йоацаш тел доаханна доакъар. Цудухьа да доахан тоа ца далар а продукци яккхарга дІабода мах лакха хилар а. Вай декхар: еррига юртбоахама культураш дика хьувкъаелга, пайда дукхагІа баргболча тайпара доахан кхоабилга, цар продуктивность лакхъелга. ХІаьта совгІа йола управленчески аппарат фермашкареи полеводчески бригадашкареи дІаяккха еза.

Терко е мегаргдолаш хІамаш дар 3-ча отделенеагронома нов. Фаргиева, совхозе дояркалла болх беча коммунистка Пешхоева Нинас дийцараш.

— Нагахьа санна совхоза берригача болхлоша болх цІена боре, — йоахар нов. Пешхоевас, — тІехьаюсаш хургьяцар совхоз. Укх шера болх во баьбац оаха — хьалхле яккхарах тела вымпел тхога я, карара кара тела ЦІе байракх а тхона хьожаяьй, хьалхарча ах шера тха фермо болх дика барах телевизор еннай. Цхьабакъда, шура яккхарга дІабода мах хІанз а сов лакха ба. ХІана? Цунна дала жоп цаІ да—доакъараш йидеш хилар. Нагахьа санна совхозо ше хьалкхедаьча доакъарех хьайбашта рацион увттаеш хилча, продукци яккхарга дІабода мах дикка лохлургбар.

Собране къамаьлаш дир совхоза болхлоша, кхаш леладераша, хьайбай боахамерча специалисташа. Цу массане а даьча къамаьлий корта цаІ бар: берригa низ тІабахийта дикагІа къахьегилга. Доадергдац къахьегамхой сий!

М. БУЛГУЧЕВ,
МагІалбика района «Ингушский» совхоза партбюро секретарь.

Дикали дукхали бахьанце

1961-ча шера сентябрь бетта йолаеннай болх бе парафин йоаккха установка. ЦІенъянза йола парафин арахецара даькъе проектах даьрхІа хиннача боарамга дІакхаьчар установка октябрь бутт а бовлехьа.

30—35 процент парафин а йоаллаш йолча парафинистий дистилляторцара избирательни растворителашца парафин яккха езаш дар нефтемаслозавода хьалхашка даьтта декхар. СССР-е эггара хьалха Грозненски мехкдаьтта Іилма-тохкама институте кийчъяь а тха заводе чакхъяькkха а я из принципиально керда процесс. Іилман болхлоша, проектировщикаша, завода керт - кертерча инженерно - технически болхлоша даькъа а лоацаш дІайолаялийтар установка болх бе. Керттерча даькъе заводера дикагІа болча болхлоех хьавІашагІкхийтар установка коллектив.

Парафинацара даьтташ дІакъоастадара процесс чІоагІа чоалхане процесс я. Из процесс хІанз а тІехь. Іомаеш, керда наькъаш лохаш я завода коллектив. Продукце дикал а дукхал а совъяккхара тІаерзаяь 100 совгІа рационализаторски предложени еннай установке 1962-ча шерах хьалхарча ах шера а. Парафин яккхара процесс тоаяра хадданза къахьег хІанз а рационализатораша, установка ерригача коллективо.

4—5 сахьата йІаьхлуча лабораторни анализага а ца хьежадеш, парафина вол-дикал бІаргаца къоастаде Іомаелар коллектив сихха. Парафин во-дика хилар цунах даьтта дукха-кІезига даларга хьежжа хул.

Юхьанца парафин яккхара процессана гІаьхьача боараме температурни режим оттае езаш яр коллектив. БоккхагІа болча операторийи операторий новкъостийи А. А. Волошина, В. И. Косолапова, А. Н. Шиянова, Д. А. Горьковой, М. С. Должикова, иштта кхычар а новкъосталца хІанз из гІулакх Іомадаь даьннад, маца а малагІа а температурни режим хила еза белгалдоаккхаш рекомендацеш оттаяьй.

Кристаллизаторашка смесь шелъяр цхьан боарамагІа хулийтилга лерттІа вІаштІехьа ца доаккхалуш дукха ха яьлар установке. Кристаллизаторашка смесь лерттІа чакх ца ювларах дар из. Из гІулакх а тоалургдола никъ лехар оаха.

Малагіча а масса а точке растворитель тела еза яха дош Іомадеш а дукха ха яькkхар оаха. Из дош къоастадарах торо хилар парафина кристаллизации фильтрации яра хьалаш тоаде.

Цар а установке чакхдаьхача уж санна кхыча а гІулакхаша йиш хилийтар установкага парафин яккхара процесс тоае а цун ларда тІа нефтемаслозавода керда установкаш хьае проекташ оттае а. Установка коллективо даьча творчески балхех даьнна беркат гуча да: хьалхарча квартала план 113,5 процент, шоллагІча квартала план 121 процент, август бетта план 120 процент кхоачашъяьй.

Коммунистически къахьегама установка яха сийлен цІи яккхара къовсам лоаттабеш йола къона, барт тайна коллектив я уж толамаш даьхар.

Дукkхача хана денз нефтемаслозаводе болх беш ва воккхагІа вола машинист С. А. Мусаянц. Цо болх бе Іомабаь нах хІанз вай мехкарча дукkхача заводашка балхаш деш ба. Цун хьалхленца толаме болх бе йолаелар продукци шелъю отделени. Цу отделене болх дикка тоабеш йола иттех рационализаторски предложени еннай нов. Мусоянца. Доккхал ца дезаш, болхлочун сийле лакха лоаттаеш, ший болх геттара дика ховш а безаш а ва из. Парафина установке болх беча юкъагІа цо балха говзал Іомаяь ба новкъостий Пантелеев, Хазбулатов, Пономарев, иштта кхыбараш.

Шоай балхах чІоагІа дог лазаш къа а хьегаш, дукхагІа а дикагІа а продукци арахецара процесс тоаяра къахьегамхой оарцагІа а боахаш, бригадашта керте а латташ балха сийле йоахаш хьабоагІа боккхагІа бола операторaш новкъостий А. А. Волощин, В. А. Косолапов, В. С. Мертвищев, Д. А. Горьковой. ХІара денна шоай бригадаш вІашагІа а етташ, балха анализ а еш, бригада хІара членаца къаьст-къаьста къамаьлаш деш, хьехам телаш чІоагІъяьй цар бригадай къахьегама дисциплина. Харцахьарча новкъа баьннарашта критика еш моттигаш а кІезига хиннаяц.

Балха тІа ца воагІаш Іийнавар къона болхло А. Пономарев. Смена массе члено къамаьл дир цу хьакъехьа «пятиминутке». Бригадо къаьстта тІахьожам оттабир цунна тІехь. ХІанз установке эггара дикагІбарех ва А. Пономарев. Харц никъ лаьцабар оператора нов. А. Зуя а, бригадо ший доалах хьайцар из. ХІанз дика оператор ва Зуй. Кагирхой сайрийнарча школе деша а хайра из.

Дешара гІулакх коллективе мишта латт дІахайтара ши цифр йоалайича кхоачам ба: коллективацарча нахах 35 процент институташка, техникумашка, болх беш болча кагирхой школашка дешаш ба, укх шера нефтяной институте экзаменаш дІаеннай 5 саго.

Комсомольски организацега хьалхле а йолаш парафин яккхара процесс Іомаяра гІулакх дІахо а шаьрделга дІадоладаьд установка коллективо. Цу гІулакха установка инженерно-технически болхлоша лекцеш еш, беседаш ю.

Коммунистически къахьегама бригада яха цІи яькkхай хІанзалехьа а установка шин бригадо (боккхагІа болча операторий нн. Волошинеи Косолаповеи бригадаша). Коллективацара ахаш гаргга нах коммунистически къахьегама ударник яха цІераш яьха ба.

Даьхенна дукхагІа а дикагІа а парафин — ишта да установка коллективо шийна хьалхашка оттадаь декхар.

Ю. ГИЛЯДОВ,
Грозненски нефтемаслозавода № 40 йолча установка начальник.

СЕРДАЛО

2-гІа оагІ. 27 сентябрь, 1962 ш.

1963-ча шера хьувкъамашта—чIоагIа лард

Юртбоахама продукташ яхареи кийчъяреи Нохч-ГIалгIай АССР министерстваи республикански юртбоахама опытни станцеи гуйран ялаташ дIадера а зябь ахара а хьакъехьара рекомендацеш

Республика юртбоахама продукташ яхареи кийчъярен министерства технически совете 17-ча сентябре заседани хилар лаьттанцарча балхий секце. Цига йийца а йийца могайнр укх шера гуйран ялаташ дIадувлген зябь оахилген чакхдаккхара хьакъехьара министерстван республикански юртбоахама опытни станцеи рекомендацеш.

Рекомендацеш ювцача хана хьннаре дакъа лаьцар территориальнн производственни управленей керттерча агрономаша новкъосташа Бачманова, Пилипенко, Ибрагимова, кхыча специалисташа.

ЧудоагIаш дола ялат алсамдаккхара боккха лоархIам болаш я вай республикерча хьалех гурахьа дIаювш йола культураш. ХIаьта гурахьа дIаюв культураш юкъ-юкъе доакъара лаьрхIа дIаеро торо хулийт дуккха а геттара дика доакъар IалашдеГурахьа дIаювча культурай биологически башхалонаша торо хулийт гурахьа-Iай хиннача йоачанех а, хIаьта иштта бIаьстанарча тIоадалех а дикагIа пайда эца, шерра-шера дика хьийкъа ялаташ а моша доакъар а чукхахьа.

Цудухьа колхозаши совхозаши декхарийла я гурахьа ялаташ дIадера ший ханнахьа а дика а кийчо яра къаьстта чIоагIа йоакхо е а лаккхача агротехнически боарамах из гIулакх чакхдаккха а.

Гурахьа дIаюв культураш дика хьувкъийтара уж культураш дIае еза хьалхагIа хьажкIаш, гидуарграш, ялата-бобови культураш, шекара свекла, коартолаш а хинна юхьханца уж чу а нийца мукъадаьннача лаьтташ тIа. Цул хьалха продашни культураш хиннача дIайийна гурахьа юв культураш чуийца лаьтташ тIа а нагтахьа дIае мегаргья гурахьа юв товарни культураш. Цхьан лаьтта вIаштта шоззанел дукхагIа дIае могаяц гурахьа юв культураш.

ДIадув фу дика хилар лакхарча хьувкъамий лард я. Шийна мел эш цхьоалагIчеи шоллагIчеи классах дIадувча кондицега дIакхоачадаь дикача сортах дола фу Iалашдара де дезар де, гранозан е кхыйола молхаш теха из чакхдаккха, цунах гексахлоран тоха декхарийла ба хIара боахам. ДIадувча хана цу фуна бактериальни удобренеш тохилга могаду. Къаьстъаьстача районашта могадаь дола дикача сортах дола фу дIадер дIайийна культураш дика хьувкъийтара экономически эггара пайданагIа дола молха да, цудухьа тIехъьякхха чIоагIа йоакхо е езаш да дIадувш дола фу. ДIахо йодача хана кхы а дукхагIа дIаде деза «Безостая-1» яхача сортах дола гурахьа дув кIа, цунах керттера сорт хила деза. Цхьабакъда, нийса лархIа йиш йолаш дац цхьаццайолча совхозийн колхозийн кулгалхой «Скороспелка-3» яхача сортах дола гурахьа дув кIа вIалла а дIа ца де лерхIаш хилар. Гурахьа дувча кIих 20—25 процентага дIакхоачаш цу сортах дола кIа дийча нийса хургда. Цунах торо хургья ялаташ чуэца сихденнача хана уж балхаш низкъала доацаш де, дикагIча хана сихха ялаташ чуэца, хIана аьлча тайп-тайпарча ялаташта Iаламан хьала цхьатара доацаш ух цхьадола шераш. Белттала да, «Безостая-1» яхача сортах дола кIил дикагIа шелал ловш да «Скороспелка-3» яхача сортах дола кIа.

Лоамий районашка дика хьувкъ «Новоукраинка-83» яхача сортах дола гурахьа дув кIа.

Хийца паччахьалкхен резервех кхоачам хиллал гурахьа дIадувча ялатий фу хьожадаьд укх шера колхозаштеи совхозаштеи, хIаьта иштта сорташ кердадахара юртбоахама опытни станцера а дIахийцад лакхарча репродукцех дола фу. Опытни станце дIахецаш дола элитаи хьалхарча репродукцеи фу алхха колхозийн совхозийн фуна участкашка мара дIаде йиш яц. Фу леладара керда система юкъейоалаярца дийзза, сорташ кердадахара порядок ца телхаяр духьа хIара совхози колхози декхарийла я опытни станцера шийна хьожадаь деррига фу массе шера дIакхахьа а фуна лаьрхIа из дIаде а. Цу тIа а фуна лаьрхIа гурахьа дIадувш дола ялат хьалхарча шера гуйран юв культураш хиннача лаьтташ тIа де йиш яц, хIана аьлча, из деш хилча фуна участкашка бIехлу, юртбоахама культураштa зе деш йола садоахка хIамаши лазараши дарж. Гурахьа дIадувча ялатий ший доалахьара фу ханнахьа цIендаьи дIадувча кондицега дIакхоачадаьи ца Iеш, ялаташ дIанийдеча пункташеи опытни станцеи боахамашта дIахийца деррига фу укх гарггарча деношка дIадахьа дезаш да тIалатта декхар.

Гурахьа дIадувча ялаташта лаьтта кийчделга тIехьа ца дакхкара хьалхагIа цу тIа хинна культураш чуийца йоаллашехьа, доакъар кийчдара царех пайда а эцаш, гIадамех, шекара свекла лордех, иштта кхычарех цIенде деза кхаш, тIехьа ца а доахаш, цу сахьате дIадоладе деза оахам делга.

Лаьттанца мамогга дукхагIа тIоадал Іоаяран йолаш яр ца йойтарах тIадерзадаь хила деза укх шерарча хьалех лаьттанца деш дола балхаш. Оахам дика хулга, оасар дохаделга, гурахьа хиннача йоачай тIоадал соцаелга Іалашхургдолча хьисапе де деза лаьттанца ду балхаш. Из хургда боал тохаш оахам а деш, Іы гIетташ тIоадал йоврГйоацаш, цул тIехьагIа из нийс а деш тоIадеш хилча.

Ка бола а, ялата-бобови а, кхыйола хьалха кхача а культураш тIа хинна, хьалха аьха хинна кхаш ах пара хьисапе юха аха деза. Пропашни культураш хиннача участкашка, дукхагIча хьаде, дарбалаш йоха а еш, тIера тIоанаш тоIа а деш Іалаьмате сиха юха оахам де деза оахам деча комбинированни агрегаташца. ЦIенеи оасар кIезига долаши йолча участкашка йиш я пропашнии пожнивнии культураел тIехьагIа лаьттан тIера тIоанаш дискови макхашца, лущильникашца, боал боахаш доацача нохарашца кIаьдде, сихха макха а боаккхаш, шаьр а деш. Хьалххе а, хIамаш дIаелехьа 2—3 кIира хьалха-м муххама а кийчдаь йистедаккха деза гурахьа культураш дIаювш дола лаьтташ. Оаххашехьа а кердача оахам тIа хIамаш дIае йиш яц. ХIамаш дIаелехьа культиваци е еза.

Тохкамашен дуккхача боахамий практикои хьахьекхад лаьтта оахача комбинированни агрегаташца даьча оахам тIа тIоадал дикагIа соцалулга. Ишта оахам даьча кхашка дуккха а дукхагIа тIоадал хул моллагIча тракторни нохарашца даьча оахамашкарчул. Оахам ду агрегат латт тIехьадувзача е дIатIачIоагIдеча хьоанагIалаш а долаш долча нохарах, нохара зуло дIатIачIоагIъьяча уголкови е таврови аьшках яьча оахам шаьрдеча волокушах, кольчати катка секцех. Пхи боал боахача нохара тIехьаювз ши метр чулоацаш йолча кольчати катка секци, хIаьта биъ боал боахача нохара тIехьа — 1,5 метр чулоацаш яр. Агрегат йодача хана волокушан кольчати каткаи чулоацаш дола лаьтта цхьан боарамагIа хила деза. Кольчати каткаш йоацаш хилча дискови лущильникий секцеца а бе йиш я из болх. Макхаш а тIехьа нух озачул алхха 4—5 процент мара халагIа дац оахам ду комбинированни агрегат дIаоза. 12 процент дукхагIа да цо доаду доагор. Цхьабакъда, оахам деча комбинированни агрегато массехк болх цкъара беш хилар лаьрхIача, доагама цо еш йола юкъара расход 27 процент кIезигагIа хул.

ХIамаш дIаелехьа культиваци е дискови ю. Беш бола болх кхоачамболлаш кIоарга хилийтара балластана яьшкаш оттаяь хиланза яргъяц дискови лущильникаш, боагIача боарамагIа атака са болаш оттаяь а хила еза уж. Мухь боацаш лущильникашка болх байта йиш яц.

Укх шера ха екъа оттарах республика массе зоне а лаьтташ докъаденнад, цудухьа гурахьа ялаташ дIадувргдолча лаьтташка хьалххе а хий диллар геттара боккха лоархIам болаш да. ЧIоагIа оттаде деза хиш дехкача лаьтташ тIа хьалххе а хий диллачул тIехьагIа мара гурахьа дув ялаташ дIа ма дувлда, аьнна. Гурахьа ялаташ дIадувча лаьтта уж дIаделехьа дилла деза хий, хIаьта нагахьа санна эшаш хуле, дIадийначул тIехьагIа а дилла мегаргда хий, сецца шелал отталца. Дуллача хи боарам лаьттанга, из тIаьда хиларга, иштта кхыча хIамашка хьежжа хила беза. Масала, гIомара тIоа 60—120 сантиметр кIоарга уллача, гурахьа кIа дIадувча лаьтта хьалххе а дуллача хана боарам ба гектара тIа 900—1000 кубически метр. Дренирующи тIоан грунтови хиши кIоаргагIа долча метте 2000 а кхы дукхагIа а кубически метрашка дIакхоачабе йиш я из боарам.

Гурахьа культураш дIаювча лаьтта хьалха хиннача культураштa удобренеш йийхка хиннаеце, из оахача хана 10—15 тонн шира дала доладенна кхо, 4—5 тонн ширадаьнна кхо е 10—15 тонн кхона-лаьттан компост йилла еза хIара гектара тIа, гектара шишша центнер кхоачаш цунах суперфосфат а эеш. ХьалтIаяьнначул тIехьагIа а хIара гектара 1—1,5 центнер кхоачаш суперфосфат йилла еза гурахьа дIайийнача культураштa.

Гурахьа дIайийна культураш цхьатарра дика хьалтIаялийтара а цар дика дегI дара а боккха лоархIам болаш да уж ханнахьа дIаер. Опытни станцена, сорташта тохкам беча участкашта гучадаьннараш, дуккхача совхозийн колхозийн опыт ларде а лаьца, могае йиш я гурахьа ялаташ дIадера эггара тIехйола ер ханаш:

	гурахьа дув рожь	гурахьа дув кIа	гурахьа був мукх
Лоамий зона	—	20.IX—5.X	1—10.X
Лоамашта хьалхашкара зона	10—15.IX	25.IX—15.X	5—20.X
Центральнии тиркацареи зона	1—15.IX	25.IX—10.X	1—15.X
Арений зона	10—25.IX	20.IX—10.X	1—10.X

Хьувкъамаш дика хилийтара геттара боккха лоархIам болаш да дIадувча фуна боарам нийса хилар.

1961-ча шера республика дуккхача совхозашеи колхозашеи лаккхача боарамагIа дIадийра гурахьа ювча ка болча культурай фу, цунах хетта укх шера дикка тIакхийтар гурахьа дувча ялатий хьувкъамаш. ХIара боахама, кхай лаьттан-климатически хьалашка а фуна волга-дикалга а хьежжа хулийт дIадувча фуна боарамаш.

Гурахьа ювча керттерча фийг болча культурай цхьан гектара тIа миллионашца лоархIаш укх боарамагIа фийгаш кхоачаргдолаш дIаде могаду фу:

	Гурахьа дув кIа			Гурахьа був мукх	Гурахьа дув рожь
	„Безостая-1"	„Скороспелка-3"	„Новоукраинка-83"		
Лоамий зона	—	4,5—5,0	4,5	4—4,5	
Лоамашта хьалхашкара зона	5,5—6,0	5—5,5	—	5—5,5	5,5—6,0
Центральнии тиркацареи зона	4,5—5,0	4,5	—	4,5—5,0	4—4,5
Арений зона	3,5—4,0	3,5	—	3,5	4—4,5
Хий дуллаш хуле ерригача зонашка	6,0	5,5	—	—	—

Гурахьа юв вика, даькъе, «Безостая-1» яхача гурахьа дувча кIих а эяь фуна лаьрхIа кхее еза укх шера. КIица вIашагIъэяь вика дIаювш хилча шаьрача дукхагIча центральнии зонашка юв 35—40 процент викеи вож кIаи а долаш хила еза лоамашта юхерча зонашка — 30—35 процент.

Декъача оахам тIа дIаювш хуле дIадув боарам 10—15 процент лакхбанза баргбац. Цул совгIа, гоаяь дIаювш хилча а цу тайпара 10 процент лакхбе беза дIадера боарам. Гектара тIа дIадувча фуна дозала боарам белгалбаккхара эзар фийга дозал эца деза гектара тIа дIаде лаьрхIача миллион фийгий тIадаргдолча даькъе. Масала, кIин фийгий цхьан эзарне дозал 40 грамм да, хIаьта гектара тIа дIадувча тIадаргдолча фийгий боарам 5,5 миллион фийг ба, тIаккха дIадувча кIин дозала боарам хургба 40×5,5=220 килограмм. Боахам тIа мегаргдола фу 92 процент да, цудухьа цунга хьежжа оттабе беза боарам а. Укхаза вай белгалбаь дIадувча фун бизза бола дозала боарам хургба $\frac{220 \times 100}{92} = 239$ килограмм, нагахьа санна оахама тIоадал гIаьхьача боараме хуле, хIаьта декъача оахама из хургба 263 килограмм.

Уж белгалдаь дIадувча кIин боарамаш хIара боахама къаьстан боахама чухь хIара кхайна къаьстан хила деза фу дика-во хиларга, оахама башхалонашка, хьалхагIа дIайийна хиннача культурашка, кхаш оасарах цIена-бIеха хиларга, дIадувча ханашка хьежжа. Оттадаь дIатоссача фун боарамаш кхоачаш дара чIоагIа агрономически тIахьожам оттабе беза. ЧIоагIа агротехника телхаелга лархIа деза мелла даь а боарамаш лохдарах.

Укх шерарча хьалашка дилларча гуйран культурай хьувкъам лакхбара къаьстта боккха лоархIам болаш да фу кIоаргагIа дIадер. ТIийхига дIадийна фу воча хьалашка нийслу, дукха фийгаш хьалтIа ца а доалаш а овлаш мела долаш хул, зIыргаш сом ца а луш шелало доагаду. Оахамгеи дIадувча ханагеи хьежжа 6—8 см. кIоарга дIаде деза фу. Из кIоаргал а йолаш дIадийна фу тIоадали температуреи дикагIа йолча лаьттан тIоана юкъе нийслу. Цу хьалашка деррига фу цхьатарра тIадоал, овлаш дика чIоагIлу, зIыргашта шоашта а Іоаткъам кIезигагIа хул Іан замалахь. Іан шелал кIезигагIа лоалуш дола фу («Безостая-1» яха кIа, «Дагестанский» яха мукх) кIоаргагIа дIадер боккха лоархIам болаш да. Уж сорташ дIадувча хана къаьстта уйла тIаяхийта еза уж кIоаргагIа дIадера.

Гуйран ялаташ лакхача боараме дIадера, эшшача боараме кIоарга фу дIадувлга Іалашдара сеялкаш хьалххагIе а тоаянзеи уж дика нийсъянзеи яргъяц. Яьшка чакх са ца доагIаш а рама тIа тешаме дIачIоагIъяь а хила еза. Фу дIадувча коробкай пхонаш тIерча положенех хила еза; фу дIадувча катушкашца цхьана хьал-Іо текхаш а кхесташ а бола гIув тайжжа а дIа ца тувсалуш а лела беза; сошникех йоахкача дискай дитташ ира хила а, хIаьта дискаш оагIора ца сетташи цунца цхьан кулгаца паргIатта дIа-юха хьовзае йиш хургйолаши хила а еза.

Сеялка чулоацаш долча деррига мугIарашта юкъера йовкъаш цхьатарра хургйолаш оттае еза сошникаш.

Трактораша тоIадаь лаьтта нийсдар а цамцадаккхар а духьа агрегата хьалхашкахьа трактора тIехьа дайга макхаш е кхы тайпа хIамаш ювза могаю. Цу гIулакха, вагахьа санна эше, сеялкана тIехьа дайга макхаш е волокушаш ювз. Агрегат цкъа яхача гIолла шозлагIа ухаргйоацаши цо юкъе йовкъаш ютаргйоацаши лелийтар духьа фу дIадувча хана маркераши лар белгалйоахаргаши лелае еза.

Сеялкага болх бокъонца дIаболабайтале хьалхагIа цо болх мишта бу хьажа деза. Цу гIулакха харша чу хьож сошникаш фу мел кIоарга дIадувргдолаш оттаяьй а сошникашта юкъера юкъ меллий а, фу мел кIоарга дIадийнад, дехьарчеи сехьарчеи шин гонна юкъера а шин сеялкана юкъера а мугIарч миштад.

Ялат дIадувча агрегато болх беш мел йоаккхача хана цунна шийнна тIачIоагIбий хул болхлой, транспорт, галеш. ХIара сеялка тIа цхьаца сеяльщик хила веза. Болх беча хана сеялщикаш декхарийла ба сеялка яьшка чу фу мелад а сошникашка ги боаррамагIа чулегий а хьежа, лаьттанген бацьашкеи сошникаш дIа ца йинкъйта, хьалхагIа го боаккхаш дихьача мугIарашта галваьлча трактористага хоам бе, маркерашеи лар белгалйоахаргашеи болх мишта бу хьежа. Сеялка гола тохаш контрольни харша чу гIолла тIехйоалача хана сошникаши маркери балха юкъера яха а юха болх бе йолаялийта а еза.

Даим, сменах 2-зза—3-ззачул кIезигагIа доацаш, хIаьта болх дIаболабеннача юхьхье—агрегато шоллагIеи кхоалагIеи го боаккхача хана, хьежа веза вIаши ул-уллув лелача шин сеялканеи цхьан агрегато баьккхача шин гонна юкъереи мугIараш мел шера да, фу мел кIоарга дийнад, лаьтта Іолега фу ший боарамах легий, йовкъаш йитайий (фу дIа ца дувш йиса а дукхагIа дIадийна а моттигаш йий). Цу хана къаьстта чIоагIа уйла тIаяхийта еза фу кIоаргагIа дIадера (пружинаш эзадий, чухьарча оагIорахьара тIалетача топпарах дискаш цIенъярал совгIа сошника чу фу ухийташ а йола отражательни пластинка мишта латт). Уж белгал мел даь кхоачамбоацараш дIадаха деза. Цул тIехьагIа мара дIахо бе йиш яц болх.

ДукхагIа урагIа-пхорагIеи листен мугIарч хурдолаш де деза ялаташ. Листача мугIарчех дIадувш хилча, керттера обработка еча оагIорахьа а доацаш пхорагIа дIаде деза гуйран ялаташ. МоллагIча способах из дIадуй а хьежа веза сеялкашка болх соцабайтилгеи дIаболабайтилгеи юхаерзача моттигашка хиларга (контрольни харшаш долча). Цкъара баьккха го мундаш а егIа белгалбе беза. Агрегаташ юхахьувзаш йола моттигаш йиъ сеялка чулоаца мул миссел шера хила еза, деррига кха дIадийна даьннаЧул тIехьагIа агрегатага ши го а баккхийта уж дIаювргйолаш. Укх шера къаьстта могадеш да ялаташ дIадийна лаьташ Іотоа а деш шаьрделга.

ХьалхагIа а ялаташ дIадувча хана а лаьтта дика кийчдаро, биззача боараме фу а тоссаш фу нийса дIадеро, оахам шаьрдаро Іалашдергда гуйран культураш цхьатарра а дика а тIаялга, хIаьта из ялаташ дика хьувкъаргхилара белгало а я. Доакъарийна лаьрхIа гурахьа дIадувш дола ялаташ дикача фух хила а ялатийна лаьрхIа дIадувча агротехниках дIаде а деза.

Гурахьа ялаташ дIадувча ханна ерригача торонех пайда эца беза зябь сихагIа ахара.

БIаьстан юхье дIа мел дувргдолча ялатийна ханнахьа зябь ахар — бIаьстан юхье дIайийна культураш тешшаме дика хьувкъаргхилара бола тешам. Лаьтта леладара йолча кердача системах зябь дуккха а дукхагIа аха езаш я, хIаьта цу гIулакхо дIадех колхозашеи совхозашеи болх бокъонца вIаштIехьбоаккхилга а ерригача тракторашка шин сменах болх байтилга а.

ДIайийна хинна хIамаш чуийца ялларца аха еза зябь. ХIамаш чуийца яьнначул тIехьагIа 8—10 ди далалехьа аьха яргйоацача участкашка хьалххагIе а лущильникаш токхае еза.

Лаьтта леладара пропашни система юкъейоалаяро дIадех лаьттан-климатически хьалашка хьежжа хIара участкера оахам къаьст-къаьста тоаделга. РСФСР юртбоахама продукташ яхареи кийчъярен Министерства технически совето яьча решенех, Кьилбаседа Кавказа районашта аханг-гуйран замалахь лаьтта тоадара укх тайпара приемаш могаяй: йокъал уттача шаьрача аренийи центральнии районашкарча Іаьржачеи овкъара бесачеи лаьтташка — тIехьагIа оахам Іотоа а дергдолаш, шаьр а дергдолаш цхьан оагIора боал тувсаш оахам делга. Оасар дукха долча а хий уттача а участкашка шолхленца, тIа-тIа кIоаргагIа лущени а еш аха еза зябь. Михо эрози еча участкашка плоскорезащца е боал ца бехкача нохарашца кийчде деза лаьтта, ципа ягIийса йохкаш Іан кIал а йохийташ; хиш дехка лаьтташ долча районашка — юхкаш тедаш лущильникаш тонхаелга, хий дехка харшаш доахилга, юхкаш тийдача хий дуллилга, оасар тIадаларга хьежжа из дIадоаккхаш культураторащца, лущильникашца урагIеи пхорагIеи обработка елга, кIоаргга оахам делга. Лоамашта юхерчеи лоамашкарчеи лаьттай зонашка пхьадаш йоахкача нохарашца босашка пхорагIа де деза оахам. 27—30 см. кIоарга ду оахам, хIаьта аха мегаргбола тIоа биткъагIа болча лаьтта цу тIоана соммал. Деррига кха аьха даьннаЧул тIехьагIа зулув е пхорагIа макха боаккх цу тIа. ХьалххагIе а зябь аьхана участкашка, хIаьта гуйра йайхеи тIаьдеи йолча хана тIехьа аьхача зяба тIа а ах пара хьисапе обработка йинза яргъяц культиваторащцеи дискаш йоахкача лущильникашцеи. Декъача лоабата хьисаперча лаьтта — цергаш йолча макхашца цхьана дискаш йола деза макхаш даха деза.

ХьажкIаш, шекара свекла, баьца дааРаш дIадувргдолча лаьтта зябь ахалехьа хьалхагIа суперфосфатах а теха ширдаьнна кхо дилла деза.

— ХIара участке лостамаш хувц-хувцаш хилийта а, хIаьта иштта боалаш цхьан оагIорахьеи вIашка детташи де а деза оахам. Оахам де доладеча хана кхай йовхьашка агрегаташ юхахьувзача контрольни харшаш даха деза. Контрольни харшаш доацаш дола оахам де могадеш а дац брак лоархIаш а да. Кхай йовхьаш пхорагIа оах. Гурахьа деррига кхаш культурни хьала тIа хургдолаш кийчде деза: уж оасарах цIенде, наькъа йистошка ца оахаш сов дукха йита моттигаш, планах доаца кхашкара наькъаш аха, кIоагаш, ца эша харшаш шаьрде, цхьаь ягIа кIотаргаши гаьнаши шоай овлаш а а тIехьа дIаяха. ДIае мегарг мел йола лаьттан участкаш ахара эшаш дола гIулакх де деза хIара колхозеи совхозеи.

ДОАХАН ВО КХОАБ

„Сердалон" селькорий посте ХОЛМ БУ

Доккхий декхараш да Ачхой-Мартана района «Лермонтовский» совхоза цхьоалагIча отделенерча тха шурий-товарни ферма хьайбаш леладерий кхоачашде дезараш. ХIара фуражни Іаттагара 1700 килограмм шура яккха езаш да тхо. Ала деза, цу гIулакха оаха цхьадола толамаш даьха хилар. ДIабахача бархI бетта фермерча хIара Іаттагара яьккхай 1381 килограмм шура.

Цу толамех тоъам ца беш, паччахьалкхенна махулла дукхагIа шура ялара къахьегаш ба тха ферма болхлой. Царех ба дояркаш Исаева ПаьтIамати Бухаева Даккеи, скотник Эдаев Махьмуд, кхыбараш.

Дика Іана кийчо еш да тхо. Шортта доакъар Іалашдаьд. Хьайбай паргIата Іа даккха йиш хургйолаш хьаяьй керда помещени, къаьнаяраш тоаяьй.

ХIаьта а укх тIеххьарча хана талхаш боагIа тха болх: геттара кIезигьеннай доахангара йоаккха шура. Цунга хьежжа мара хилац хьайбаш леладерашта хьахула материальни хIама а.

ХIана кIезигьяьй тха ферме шура?

Цун керттера бахьан доахан во кхоабилга да. Август бетта ерригача ферме дийнахьи-буси йоаккхаш хинна шура 1300—1400 килограмм яр, хIаьта хIанз йоаккхар 950—1000 килограмм мара яц. Ди тIехьа шура кхы а эшалуш латт.

Ахкан заман цхьа ха яр тха отделене доахан доажаде дIалаьхкача царна шортта доакъар долаш, хIаьта доахана шура а лора. ХIанза-м мел дукха уж дIалехке а бат хьаьнъяла хIама дац ерригача аренашка. Цудухьа тха кулгалхой декхарийла бар доахан чуоттадаь кхоабилга вIаштIехьдаккха. Цхьабакъда, совхоза дирекцеи отделене кулгалхошеи указани еннай деррига доахан доажаде, аьнна, тайп-тайпара доакъар а телаш доахан чуоттадаь кхаба торонаш тха йоллаше а.

В. ЮНУСОВА—доярка.
М. МЕРЗОЕВ—скотник.

Дика болх бу Гудермеса района «Гудермесский» совхоза шоллагIча отделенерча дояркаша - йижараша Темирсултановгiар Маликаси Маремеи, П. Ташаевас, А. Султаналиевас. Укх шера дIаяхача хана чухь цар хIаране 1850—1900 килограмм шура яьккхай шоаш лелабеча хIара Іаттагара.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) дикагIа бола дояркаш Темирсултановгiар Маликаи, Мареми, Ташаева Павхан, Султаналиева Арапат.

Д. Василийко сурт.

Ханнахьа кийчде гурахьа дувча ялатий фу

Сорташи фуи дика хилар юртбоахама продукци дикагIа хулийтаргйола гIулакх да. Цудухьа доккха халкъа-боахама денхар лоархIаш да юртбоахама культурай дикагIа дола сорташи гибридащи юкъедоаладар а болх Іилман ларда тIа вIаштIехьа а баькхха дика фу доахилга а.

Фу доаккхилга лакхдара мел эша торонаш йолаш я Нохч-ГIалгIайчен колхозаши совхозаши.

Ховш да, сорт вои дикен хилар ший маIан долаш долга. Лаьттан-климатически хьалаши агротехникеи цхьатарра йоллашехьа а тайп - тайпара хьувкъамаш доах наха тайп-тайпарча участкашкара, цига дIадийна фу тайп-тайпара хилар бахьан долаш. Дукха моттигаш я юртбоахама культурай керда сорташ производствана юкъедоаладарах хьувкъам 20—30 процент лакхбенна.

Цхьаккха дича а сорташ вIашагIъэде йиш яц, цо хьувкъам лохбу. Вай республике дуккха да керда хьалкхедаь «Скороспелка-3», «Безостая-1» яхараш санна дола кIин сорташ.

Укх шера ерригача республике а дика хьувкъамаш кхедаьд дIаяхача гурахьа дийна хиннача ялатий. Къаьстта хьувкъам дукхагIа луш да районированни сорташ: «Скороспелка-3», «Безостая-1».

Цу сортех долча кIин доккхий хьувкъамаш даьха боахамаш да вай, масала, хIара гектара тIара 26 центнер а цхьайолча участкашкара 50 центнер а ялат даькхха Гроз ненски шурий совхоз, кIа дIадийнача деррригача лаьттара хIага гектара тIара 24 центнери хIаьта 63 гектар долча лаьттан тIара 38 центнери кIа даькхха Сунженски района XIX-ча партсъезда цIерах йола колхоз, кхыдараш. Цу хIамаша хьахьокх цу боахамаша шоай ханнахьа фу цхьоалагIча классал лохехьа йоацача кондицешка дIакхоачадаь хилар.

Массаза а, кIа оардача ханна цIенде деза фу. Цу гIулакха хIара колхозен совхозен мел йола кIа цIенду машинаш фу кхедеча бригаде е отделене вIашагIтоха а цар болх дика вIаштIехьбаккха а беза.

Республикера хьалха латта боахамаш гуйран ялаташ дIаде доладеннад. ДикагIболча механизатораша лакхача агротехнически боараме дув уж дIа.

Цхьабакъда, гуйран ялаташ дIаде деза хаьхьатIакхаьча йоллашехьа а цхьайолча районаша хIанз а дIаде фу кийчдаьдац. Гудермесски районе гурахьа дувча фуна дIаоттадаь хиннача 23792 центнер ялатех дIадувча кондицешка кхоачадаьдац 17270 центнер мара, цунах хьалхарча классера — 10750 центнер. Курчалой районе планах 8000 центнер хила езача дIадувча кондице боарамга кхоачадаьр 4400 центнер мара дац. Ножай-Юрта районе а цу тайппара дIаоттадаь фу 5250 центнер доллашехьа а, дIадувча кондицега кхоачадаьдац 750 центнер мара.

Ерригача республике гуйран ялаташ дIадера кийчдаь фу 60 процентал дукхагIа дац.

Колхозийн совхозийн кулгалхоша мельэшар де деза гурахьа дIадувргдола фу цIендаь даккхара, фу цIендеча машинашка шин сменах болх байтара, деррига фу хьалхарча классал лохагIа доацаш хилийтара.

Гуйран ялаташ лакхача агротехнически боараме дIаде а хIара гектара тIа республика зонашка оттадаьча боарамех доагIача тайпара фу дизза дIатасса а деза.

И. МАЛЬСАГОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР юртбоахама продукташ яхареи кийчъяреи министерства агроном-инспектор.

СЕРДАЛО
3-гIа оагI. 27 сентябрь, 1962 ш.

Денал

ТАХАН оаха кепа тох Цароев Дудий Іаддала тхога яздаь дагадоагІараш.

Сийлахь-боккха Даьхен тІом болабеннача эггара хьалхарча дийнахьа, 1941-ча шера 22 июне, къизача моастагІчоа — фашисташта духьал эттар гІалгІай денал дола воІ—Цароев Іаддал.

Дудий Іаддал ваьв 1919 шера. 1937-ча шера цо чакхъяьккхай Ставропольски автодорожни техникум. Цул тІехьагІа из деша вахав Луначарске цІерахча Московски паччахьалкхен театральни институте. 1939-ча шера арме вахав. ТІом болабала 12 ди укхаза Калинковически военни училище йистеяьккхай Цароева.

Дудий Іаддалий турпалера гІулакхаш белгал а доахаш СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Указах Цароева еннай: «ТІема ЦІеча Байракха» орден, «ЦІе седкъа» яха ши орден, «Даьй-мехка тІема 1-ча степена партизан», «Москва лорярах» яха а нштта кхыйола а медалаш.

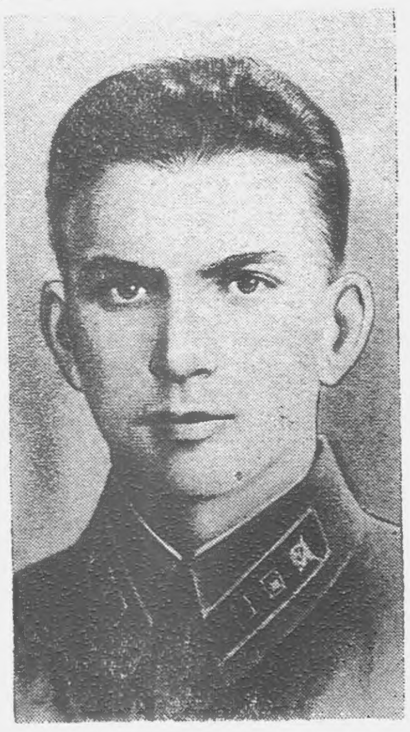

* *

Бреста ялх километр гаьна 1941-ча шера 22-ча июне эттар со эггара хьалха тІема духьал. Дивизецара керттера бІу тІехьашка баккха аттагІа хургдолаш, моастагІчоа дов деш яр рота командир со а волаш хинна тха батальон.

Сенна дувдаргда вай тІехьашка дувлаш дІаиха дІаьха денош? Уж-м хІанз дувца дог а дагІац. Вешта из-м дешачоа а дац сакъердаме хургдолаш.

Тхоаш, йоккха йоаца тІемахой цхьа группа, моастагІчо го а бав, тхоай дивизе командованеца бувзам а боацаш дисача ханагара дІадоладе лов сона сай дувцар. Цу хана, дуккхаза а даьча тІемаш тІа дукха тІемахой а батальона командир а боа а бав, шовзткъа совгІа саг мара висавацар тхо. Цу йоккха йоацача отряда командовани шийна дІатІаийцар батальонни комиссара Корякина. Къамаьла тІера, нахаца Іимерза, мелла доккха хІама тІакхьачча ца вохаш саг вар из.

Со разведка начальникалла хьожавир. КІаьдденна, мецденна, гІойле еха, бІарчча бутт баьккхар оаха хьунашка гІолла хьувзаш. Моастагічун мерий кІалхара хела дІанхар отряд. ВІалла дага доаццача хана моастагІчоа дов а дийя, тхоаех саг ца лозавайташ дІаухар. Дика камаьхал а йоалаш дов даьчул тІехьагІа, фронт йолча оагІорахьа ца югаш, дукхагІча хана, фашистий тылагахьа кхувлар Корякина отряд, уж лерах тувлабар духьа.

СалаІа хайшача хана, тІемахой сагот ца далийтар духьа, бера хана ше леладаь сакъердаме хІамаш дувцар тхона Корякина. Тхоашкара хало тхона йицъеш, чураш хада санна деладеш хоза дувцар цо уж хІамаш.

Хьунашка гІолла лелача хана дукха нах тІабетталора тха отрядa. Цхьацца бахьанийца шоай доакъоех къаьста тІемахой бар тхох хьабетталуш хинна дуккхагІбараш. Цкъаза 15—20 саг волаш йола бІарчча группаш а хьаетталора тха отрядах. Дукха ха ялалехьа бІаь совгІа саг хилар отряде. МоастагІчоа чІоаттІа унзара низ бар из. Тхоаш мел кхьачача метте моастагІчоа чІоаттІа Іоткъам хургбола хІамаш де гІертар тхо. ТІаьш лелхийтар. бІух етта эшелонаш ахка ухийтар, тІема-кхачан обозаш йохайора.

Цкъа Осиповичи яхача юрта гаьна доаццаш, немцаша дуккха доагор лоаттадеш йолча цхьан аэродрома тІакхьачар тхо. Из аэродром йохаелга чІоагІдир. Бийса яхача хана теІІа аэродрома тІа а яха, цІаьхха охрана дов доладир отряда. Цу тайпара хІама хург ма дий, аьнна, дага ца хинна гитлеровцаш, корзагІа а баьнна, аэродроме гІолла хьувзар, тха пулеметаша догІа санна тІадеттача пхорчашта кІал. Массехк минут ялалехьа, цхьаккха саг ца вуташ, цІенъяьйийна дІаяьккхар гарнизона охрана. Лелхача бензина цистернаша ду таташ тІехьа а долаш дІаяхар тха отряд. Еррига аэродром лотаенна йоагаш яр. Цига баьхача наха хьадийачох, бІарчча ди-бийса даьккхар немцаша из цІи яьннача дІатІабаха ца могаш.

Цкъаза кхы а чоалханегІара операцеш а чакхйоахар отрядо. Цкъа разведка хоам бир, юкъе йоккха листа хьу а йолаш, дехьен сехьен гІолла Бобруйскагахьа бодача шин новкъа бодаш моастагІчун бІу ба, аьнна.

Немцаша шоайла вІаши дов дергдола гІулакх оттаде, аьнна, план оттайир Корякина. Цу гІулакха ши группа а яь йийкъар отряд. Царех цхьан группана керте эттар Корякин, хІаьта шоллагІча группа командиралла со хьожавир. Царех хІара группана хьалхашка лаьттар цхьа декхар дар: дехьа новкъа а сехьа новкъа а бодача немций бІуна цхьан ханна дов делга, дов сих ме лу, немцаша шоайла вІашка дов дергдолаш, хьуна юкъе кІоаргагІа чугІолга, цу тайпара немций шоайла вІаши боабелга.

Боад болашехьа а къайлагІа тІонаькъашта гарга а даха, доккхача хенашта тІехьашка лечкъар тхо. Шовзткъе итт метр мара тхона гаьна йоацаш, цхьаннена тІехьа шоллагІъяр а йолаш тІо-новкъа гІолла дІаухаш яр немций колоннаш. Юкъ-юкъе царел хьалха ювлар хьакимаш тІабагІа легкови автомобилаш, царех автомобиль ІотІанийсъеннача хана, бегІача санна нийсбале дІа а этте, безбийя тІехбоалийтар шоай хьакимаш колоннашщарча эпсараша.

ТІехьара а хьакхаьчар оаха йилла ха. Хоам беш хьуна тІехьашкахьа ракета урагІа йоддашехьа а, догІанха даша пхорч фашисташта тІа а мохкадеш, дов дІадоладир оаха. Цхьабакъда, дукха дІаьхдаланзар немций корзагІбалар. Цар сихха кхетадир шоашта духьал дов дераш дукха нах боацилга.

Цхьа батальон хиллал салтий хьа а оттабаь, тхона духьал наступлени йолайир цар. Юха ду дов ца а социйташ, тІагІерта немций тхоашта тІехьа хьачу а увзаш, кІоаргагІа хьуна юкъе дІачуухар тха группа. Дукха ца говш тхона тІехьашкахьа сихха-сиха топаш ювла яьлар. Из Корякина группа ду дов дар. Йоккхача хьунагІа, цу тІа а баьдеча бус, цІаккха ца соцаш, тІа-тІа сихлуш деш дов а хилча чІоагІа хала да шийвар малав, наьхавар малав къоастаде. Цхьабакъда, тхох хІаранена геттара дика довзар хьунагІара массе наькъа такилг, тхо дика

* *

ЦАРОЕВ ІАДДАЛ.

* *

кхетар цига лела, цудухьа сихха дІакхаьчар тхо оахош йиллача моттиге. Цига тхох хьакхийтар Корякина группа. Еррига отряд вІашагІа а кхийтта, моастагІчо деча довна кІалхара дІадаьлар тхо. ХІаьта гитлеровцаш, дехьарбараш а сехьарбараш а, шоашта дов дераш партизанаш ба а мотташ, шоайла вІашкаетташ, шоайла боабеш сахиларга баьлар. Са сийрда а даьнна, шоаш юхь-духьал эттача мара ханзар царна из гІулакх миштад.

1941-ча шера август бетта Бобруйски областа Кличев яхача города юхха сецар тха отряд. Эггара хьалха укхаза вІаштІехьдаьлар тха къайлагІча организацеца айхха бувзам оттабе. Белоруссе Компарте Центральни Комитета викал нов. Пименови тІехьагІа йоккхача партизански соединене командир хинна Игнат Зиновьевич Изохи баьхкар тхо долча отряде. МоастагІчун тыле партизански болам вІаштІехьбоаккхилга тІа а дилла бахкийта бар уж.

Новкъостий Пименовеи Изохеи дехара оаха царна новкъостал дир эсэсовцашта кара ца баха хьулабенна лелача моттигерча партийнни советски болхлоех, эггара хьалхара партизански отряд вІашагІйолла. Тха отрядацара а 20 саг дІакхийтар Изохах. Оаха царна герз а, тІема кхоачамаш а делар. Кхьметтел моастагІчунгара оахош яьхача молхаех а дакъа дир оаха царна.

Тха наха а керда вІашагІъеллача отрядо а хьинаре деш дола гІулакхаш зе ца луш бисанзар немций. Оаха дечарна жоп а луш, цар сихдир маьршача наха духьал шоаш ду кхъиза низаш. Партийнни советски балхаш тІа хиннача наьха дІабаха ца кхувш юхебисача дезалех хІаранецара цхьацца сага топаш техар немцаша Бобруйскеи Кличевеи. Каралоацама лувца а лувцаш дукха нах набахта бежкар.

Бахача наха дехар а даь оаха соцам бир цар даьча зуламашта эсэсовцашцара чІир леха. Со командир а волаш лаьрххІа группа яхийтар городе Кличеве. Малх чубузаш наькъа арадаьлар тхо. Бахьа безаш хинна никъ башха дукха а бацар, ткъаьх километр мара. Диъ сахьата дІакхаьчар тхо лийрхІача метте. ХьалхагІа дІабахийта разведчикаш города юхха, оаха йиллача метте тхога хьежаш бар. Разведка яхачох, гитлеровски гарнизона керттера дакъа школе дар. Цига йиллаяр цар шоай комендатура а. Ший къизалца, наха деча низашца ерригача областе а бІагалваьнна хинна комендант ше города центре вахар, комендатурана кхоъ-йиъ квартал гаьна.

Новкъоста Изоха дийцачох, вайцига баьхача немцех вар из коменДант. ТІом хьалца цхьанна хІаманца белгал а ца воалаш Кличеве ваьхавар. Беррига бехткохкамера советски болхлой а цар дезалаш а дика бовзаш вар из. Хьагучох, шпионаж лелаеш хиннавар. ХІа аьнна фашисташ хьатІа ма баьхке а гучаваьлар. Гитлеровски эскара майора чин а денна, города коменданталла оттаваьвар из.

Тха ираза бийса баьде енаяр. Еррига сигале дІалоацаш тІаяьхха морхаш яр. Дукха ца говш дарзагІа догІа доладелар. Сага хоа ца луш городах чуделар тхо. Со а волаш группацара пхи саг коменданта цІенгахьа вахар, хІаьта юхевисаь ткъаьх саг, лейтенант Моряков керте а волаш, комендатурана тІатеІар.

Го баьккха яь лакха карт яр коменданта цІенна. ДогІага воша ца вайта гата тІа а кхелла, наІарах дІачувоаллача вагІар хаьхо. Хаьхо вувлга разведчика Зайцева тІадиллар аз. Массехк минут яьлча юха тІа а вена, хаьхочун болх дІа а баьннаб, коменданта цІенга бода никъ маьрша а ба, аьлар Зайцева.

ЦІенна гоннахьа тхоай новкъостий дІа а оттабаь, сон Щербаков Виктори цІен наІаргахьа дахар. Дукха ха ялалехьа оаха наІарах даьча татах цхьа кхалсаг юха йист хилар:

— Малав цига?

— Хьаелла ниІ, тхо-м воай нах да, — жоп делар аз.

Цхьабакъда, ниІ хьаеллаш бацар. Дукха уйла а ца еш, мІарга теха кора рама чуяхийтар Щербаков Виктора. ХІаьта тхо шиъ, цхьацца воалаш, Іалаьмате сиха корагІа цІагІа чудаьлар. Кхеравенна са дІадодача кхаьча комендант, цун кхоачаш меттара хьалхьа а кхелехьа лаьцар оаха. Сихха барзкъаш тІа дийхе, тхоца аравала аьнна приказ делар аз. Кхераваларах ка а эгаш, шорттига шкафа чу кулгаш хьекхар цо, ший барзкъаш, лохаш. ТІехьара барзкъаш тІадийха а ваьнна наІаргахьа волавелар из.

Баьдеча нийча гІолла тІехдоалаш улуврча цхьан наІарах цІаьхха дІачуийккхар комендант. Цхьабакъда, воха а ца вохаш цунна тІехьа-тІехьа чуйккхар Щербаков Виктор а. ДІатІакхийтта коменданта сесагагара лампа хьа а яьккха, со а новкъостала дІатІехьа хьийдар, цхьабакъда, наІара чІега дІаболлабеннабар. Балам гІортабаь дІаелла хьежар со из, цунах хІама хиланзар — ниІ чІоагІа яр. ТІаккха дІакхайда нийча латта дІаьха нажа гІанд хьа а ийца, наІарах из детта волавелар со. ТІехьара а, чІега хьа а ийккха, ниІ хьаеллаелар.

Бе доаллаш диг а долаш, йист а ца хулаш, ше-ше из диг даккха гІерташ боахкаш біаргабайра сона лампа сердалах коменданти Щербаков Виктори. ТІатоІІаяь тепча теха аз комендант Іовиллар. Фашиста дергдар тхоаш дьа даьннначул тІехьагІа комендатура йолча оагІорахьа дІахьийлхар тхо. Лелхаш бомбаши ювлаш автоматаши яр цу оагІорахьара хьахозаш. Хургдар хинна доаллаш мара тхо тІакхачанзар цига. Комендатура юхе хІама ца дуташ йохайир. Дийна волаш цхьаьца! эсэсовец кІалхара валанзар. Тха группацара цхьаккха саг а вензар. Ше лоралуш ца хиларах алхха цхьан Зайцева когах лоадам боащаш чов мара хиланзар.

Комендатура готтачеи тІаьдачеи подвала чу лаьца воаллаш ткъаь иттех саг вар. Ураотта ца могаш, селла кІалбиса а дукха нах бар царца. Хьа а лувцаш кара арабаьхар оаха уж. Иштта дагадоацаш шоаш мукъабахарах гІадбаха дог чІехкаш, гІелбаларах чукхийттача басилгаш тІа гІолла хийца біаргех хий Іоухар цхьабаранштa.

Партизанаш латтача моттигашка леладаь ца Іеш, цу районел гаьнна арахьа а леладора тха отрядо ший тІема гІулакхаш.

Август бутт бовш, къайлагІарча комитетацарча бувзамга гІолла тхона хьахайра, шоай танкашта цига массане а, хІана аьлча танкаш кІезигагІа ме хул лаьгІлора немций низ.

(ДІахододар хургда).

СПАРТАКИАДА ЧАКХЪЯЬННАЙ

Чакхъяьннай Нохч-ГІалгІай АССР-а кхоалагІа спартакиада. ДІадахача кІирандийнахьа «Красный молот» завода спорта Дворице вІашагІкхийтар спартакиаде дакъа лоацаш хинна спортсменаши спорт дукха езараши.

Гулбеннарашта хьалхашка къамаьл дир Нохч-ГІалгІай АССР-а Министрий Совета председатела заместителе нов. Мамаева. Цо белгалдаьккхар спартакиадах доккха беркат даьнналга. Дуккха-дукхагІа хиннаб разрядаш йола спортсменаш. Финальни къовсамашка дакъа лаьцад 1800 сага, царна юкъе вар 37 спорта мастер, 297 хьалхара разряд яраш. Спартакиаде дакъа лоацаш хиннай 22 физкультура коллектив.

КхоалагІча спартакиаде хьалхара моттиг яьккхай «Труд» общества спортсменаша. Царна нов. Мамаева елар Нохч-ГІалгІай АССР-а Министрий Совета хьожаяь хинна йоккха призи хьалхара степена дипломи. Из котало шозлагІа яьккхай «Труд» общества спортсменаша.

Царна тІехьа йоагІа «Буревестник», «Урожай», «Спартак», «Динамо», «Локомотив», «Трудовые резервы», Грозненски гарнизона спортсмений коллективаш. Призаш яьхай МагІалбика города командан Наурски районерча спортсменашеи.

ХІанз вай республика дикагІбола спортсменаш 1963 шера хургйолча РСФСР халкъий спартакиадага кийчбала болалургба.

Сурта тІа: кхоалагІча спартакиада хьалхара моттиг яьккха «Труд» общества волейбольни команда.

В. ЕФИМЦЕВА
сурт.

Месячникага кийчбалара гІулакх во лел

Республикански драматически коллективай месячник дІайолаяла кІезига ха мара йисаяц. Драматически коллективай месячника ши тур хургъя.

Цхьоалагіча октябре денз пхийттлагІча октябре кхаччалца хьалхарча туре районни смотр хургья, 20 октябре денз 30 октябре кхаччалца шоллагІча туре республикански смотр хургъя. ДикагІа йола театральни самодеятельни коллективаш къоастае торо хулийтаргъя смотро.

Мишта кийчлу цу смотрага республикера районаш? Цхьацца йолча районашка смотра кийчбалар гІулакх хІанз а дІадоладаьдац. Республикански йиълагІа смотр йистеяьлча денз дукхагІа йола районни культурай отделаш сатийна Іеш я, хургйолча смотра уйла а ца еш. Къаьстта во лел смотра кийчбалар гІулакх Первомайски районе. Месячника кийчбалара цу районий юрташкарча клубай цхьаккха коллектив дакъа лоацаш яц. Юрташка дукха кагирхой ба драматически коллективашка дакъа лаца безам болаш. Бакъда, драматически коллективаш вІашагІйохкара, цар болх дІаболабара терю еш бац дукхагІа йолча клубай заведующеш.

Первомайски районни центре а во лел смотра кийчбалара гІулакх. Цхьан актах латта эрсий меттала яьккха Х. Ошаева «Силасат» яха пьеса мара хІама яц цар оттае лаьрхІа.

Иштта ледара латт из болх Шаьла районе а.

Смотр дІайолаяла 15 ди мара дисадац. Районий юрташкарча клубашка деррига хьалаш да драматически коллективаш дика кийчъе. Юхейиса ха зехьа йоа а ца еш смотра кийчбалара болх вІаштІехьбаккха декхарийла ба районни культура отделай заведующеш.

А. МИСЛОУРОВ,
халкъа творчества ЦІен методист.

Пассажирий йоакхо е

Грозне трамвайш сеца цхьацца йола моттигаш дика кийчъяь я. Цхьабакъда, дукхагІъяраш хІанз а тоаянза я. Ах шу гаргта ха я Октябрьски районе трамвайш аттагІа юхахьувзаргйолаш наькъаш тоадаь. Уж наькъаш тоадарах доалаш дац гІулакх. Нах тІахувжа беза моттигаш доккхий ораш доахкаш, тоаянза я.

56-ча участке пассажиращта хьалдаь цІа а догІа делхача хана кІал саца йиш йоацаш догІа Іочуухаш да. Цу участке трамвайш сеца моттигаш тоаяра эша жагІа, материалаш кийча латташ я, хІаьта а из болх сихагІа йистебаккхара къахьегаш бац трамвайни треста кулгалхой.

И. ЛЮЛЯКИН.

ГРОССМЕЙСТЕР В. СМЫСЛОВ ГРОЗНЕ

«Шахматий кІира» дІахьоча хана шахматех ловзилга Нохч-ГІалгІай мехка бахача наха юкъе дукхагІа доаржадар духьа вайцига Грозне венав дунен экс-чемпион, гроссмейстер В. Смыслов. Цкъа ловзаш 27 доска тІа лайзар из «Труд» яхача ДСО шахматисташца Грозненски мехкдаьтта техникум чуйолча цІеношка. Кот-йиша воацаш лайзар: А. Горбачев — ЦРМЗ токарь, М. Шапченко — техникума геофизически отделенера студент, Ф. Литвинов — Гипрогрознефта инженер, Г. Осинский — мехкдаьтта Іилматохкама института инженер.

Краснодари Грозныйи ловзаш городашта юкъера хьалхара тур ловзайир городской шахматни клубе. Счет 4 1/2 : 4 1/2 а йолаш, Богданов — Гайворонске парти тІехьа а йоаккхаш чакхъяьлар из.

В. ЛАНСКОЙ.

Лаьувгра радиога

27-ча сентябре: 6.40 — «Хьажкіаш лелаераша шоай дош кхоачашду» — передача (гІалгІай меттала); 6.50 — хоамашн передачай программен; 7.15 — «Грозненский рабочий» а «Комсомольское племя» а яхача газетий обзор; 8.20 — Советски Союзерен доазол дехьареи хоамаш (нохчий меттала); 8.30 — «Сердало» газета обзор; 8.45 — пионераштен школьникаштен передача (эрсий меттала); 16.00 — халкъа музыка; 16.25 — кагирхошта йола передача (гІалгІай меттала); 16.40 — керда хоамаш (гІалгІай меттала); 16.50 — Алма-Атера ю передача (нохчий меттала); 17.05 — керда хоамаш (нохчий меттала): 17.20 — «Октябра сийна йола къахьегама вахта» — передача (нохчий меттала); 17.35 — ашраий антракт; 17.50 — керда хоамаш (эрсий меттала); 18.05 — «ХІара колхозхочоа— механизатора говзал» — радиошкола (эрсий меттала); 18.30 — радиоладувгІархой заявкех концерт.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цІерахча кинотеатре.

Йоккха зал — **«Мехкашка гІолла Одиссея баьха го».**

Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗІамига зал № 1 — **«ЗІамагІа волча виІий улица».**

Долалу: 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6,30, 8.30, 10,30.

ЗІамига зал № 2 — **«Нахи оаккхарийн».**

Долалу: 9, 1, 5, 9.

ЗІамига зал № 3 — **«Нахи оаккхарийн».**

Долалу: 9.30, 1.30, 5.30, 9.30.

«Родина» яхача кинотеатре.

«Мехкашка гІолла Одиссея баьха го».

«Суоми лаьтта вІашагІкхетар» (дІаьхдаь сеанс).

Долалу: сайрийна 9 сахьат даьлча.

ООН-а декхар—хано дІадехарашка хьежжа ший болх дІабахьар

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). СССР-а правительства тІадилларах СССР-а кхыча мехкашщарча гІулакхий министра А. А. Громыкос ООН-а Генеральни Ассамблея XVII-ча сессе председателага дехар дир еррига паччахьалкхенаштеи халкъаштеи боккха лоархІам болаш дола, ше къаьсттаи саготагІеи дола дош а лоархІаш, «Герз дІадаккхара экономически программа» яха пункт ООН-а Генеральни Ассамблея вурийтт-лагІча сессе дувца оттадеча дешашта юкъехьо, аьнна.

Объяснительни записка тІа йоах, машар безача халкъаша массане а цІендаь герз дІадаккхара тІехь, кхетамца доацаш сихдаь герз хьаделга дІадаккхара а дунен халкъашта юкъерча кхохкам кІаьдбара а тІехьа лоаттабеча къовсамо хІанз дунен халкъашта юкъерча вахара хьалхарча плане оттаяьй герз дІадаккхара экономически программа.

1962 шера 10 июле Москве вІашагІкхийтташа массане а цІендаь герз дІадаккхара тІехьарча Дерригдунен конгрессе ше къамаьл деш СССР Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева хьахьекхар, йоах дІахо объяснительни записка тІа, хІанз сихдаь герз хьадеш болча бух боацача кІоага чу кхувсаш йоаеш йола дуккха миллиардаш средташи ресурсаши машарерча, хІамаш хьадеча гІулакхашка хьожаярах дунен дерригача мехкашка кхоачаргйола шоаш экономически дегІаахара йола Іалаьмате йоккхий торонаш.

ВІашагІкхийттача Къамий Организаце декхар — хано дІадехарашка хьежжа шоай болх дІабахьар а, массане а цІендаь герз дІадаккхара хьакъехьа договор дарга а ца хьежаш, герз дІадаккхара экономически программа ший байракх а лоархІаш шерра йоаржаяр а. Хоадам боацаш дола къамаьлех кхоачамбаь ца а Іеш, хьаддача планах оттае еза массане а цІендаь герз дІадаккхара хьалашка тайп-тайпара мехкаш экономически дегІадахкара йола перспективаш.

Запискаца я «Герз дІадаккхарах мукъаяьнна средташи ресурсаши машарерча гІулакхашка хьожаяра декларацe» проект.

Кхо шу хьалхагІа, йоах декларацe проекта тІа, Советски Союза инициативах массане а цІендаь герз дІадаккхара хьакъехьа решени йир ВІашагІкхийттача Къамий Организаце Генеральни Ассамблея. ВІашагІкхийттача Къамий Организаце вІашагІъеллача 18 паччахьалкхен Комитето Женеве йийцай массане а цІендаь герз дІадаккхара хьакъехьарча договора проект. Комитетаца дакъа лоаца дукхагІа йола паччахьалкхенаш цу договора тІехьа хинна йоллашехьа а, нийса решени е маганзар.

Цу юкъа сихдаь хьадеш да герз. ЦаІ харжа дезача кхаьчад халкъаш — е массане а цІендаь герз дІадоаккхилгеи бохаргбоаца машари, е сихдаь герз хьаделгеи машар хІалакбеш болча термоядерни тІемгахьа карчилгеи.

ХІанз а ха йисай дуненна тІабена кхерам дІабаккхара. Сихдаь герз хьадара планашта, тІемеи агрессеи планашта духьал йоаккхалургья дунен халкъашка массане а цІендаь герз дІадаккхара йола шоай план, доттагІлени машарерча боахама гІулакхашта цхьана къахьегареи программа, хІаьта цар из духьалъяккха а еза.

Цунца дувзаденна декларацe проекта тІа дерригача дунен паччахьалкхенийн халкъийн уйла тІаерзаю герз дІадаккхара экономически оагІонна а.

Массане а цІендаь герз дІадаккхаро, йоах цу тІа, паччахьалкхенаши халкъаши мукъадоахаргдар тІема гІулакхашта еча расходий халача дукъах, йиш хулийтаргъяр хІанз тІема гІулакхашка дІаухийташ дола 120 млрд. доллар адамленна саггота эшача гІулакхашка хІара шера кхы тІа совнагІа дІаахийта. 25 шера герз дІадаккхарах ерригача паччахьалкхенашта 3000 млрд. доллар совдаргдар. ХІанзалца хьа дунен тІа мелдолча адамий къахьегамо хьадаьча рузкъай берригача маьха нийса хІана дац аьнна да из ахча.

Машареча боахаман халкъий вахар тоадараи эшача гІулакхашка дахийта тарлургдар массе тайпа герзашка, амуницешка, стратегически запасашка дахийта, пайда хьа ца боалаш дада Іалаьмате дукха рузкъаш, хІаьта иштта мукъабалийта йиш хургьяр эскарашкеи тІема промышленностеи балхаш деш бола итташ миллионаш нах, цар кхетамах а низах а машарерча ваха пайда эца йиш йолаш бола.

ХІанз укх сахьате паччахьалкхенаша тІема гІулакхашта доаду ахчаши кхоачамаши машарерча гІулакхашта хьожаделга, белгалдоах декларацe тІа, чакхдаккха йиш я массе мехка беркат а доалаш, цар халкъа боахама хулаш цхьаккха зе а доацаш, хІаьта цунга довлача юкъагІара массане а деррига а герз дІадаккхарца ювзаенна йола проблемаш къоастае йиш я къамаша а дунен халкъаша а доагГіаш дола новкъостал дарца.

Герз дІадаккхарах деррригача мехкашта Іалаьмате боккха пайда баргхилар хаьддача масалашца хьахьокх декларацe тІа. Укхаза ювцаш йола проекташ, белгалдоах цу тІа, дердайнача наьха кхоачашхургйоаца уйлаш яц, уж кхоачаш хила йиш йолаш я, Іилманнеи техниканеи тІехьара гучаяьннача говзалий лоархІам а беш, цІи хезза болча Іилмахоша оттаяь я уж. ХІанз укх сахьате дунен тІехьайнсача районий экономически а культурни а гІулакхаш дукха ха ялалехьа овлан тІара эргадоахаргдар уж проекташ чакхъяхаро.

Герз дІадаккхарон Іалаьмате дукха кхоачамаш машарерча гІулакхашта хьожадарои, йоах тІехьара а декларацe проекта тІа, шерра никъ хьабелл цхьатарра нийса бокъонаш а йолаш, шинна оагІонна пайдана а долаш паччахьалкхенашта юкъера машарера гІулакхаш дегІадахкара. Дунен халкъашта юкъера экономически бувзамаш цар шоайла вІаши тІо-новкъостал дари дегІадар пайдана да деррригача мехкашта, доккхийчарна а зІамигачарна а, экономически кІезига дегІадаьхкарашта а геттара чІоагІа дегІадаьхкарашта а, цо Іалаш-дергдар производство дегІайоагІилга, бе болх лургбар миллионаш болча кердача наха.

Цу дийцарий лоархІам а беш, машарен вІаши гІулакхаш а леладеш машаре вахареи лаккхара идеяш дага а кхоабаш, **Генеральни Ассамблея чІоагІа кхайкарал ду** еррригача паччахьалкхений правительствашка массане а деррига а герз мамогга сихагІа дІадаккхара хьегаш дола къа совдаккхара даггара уж тІа а хьехаш, укх декларацe хьалхашка оттадаь кертера гІулакхаш кхоачашдара **тІахьех** еррига паччахьалкхенаш, генеральни секретара гІулакх кхоачашдеш волчоа **тІадулл,** массане а деррига а герз дІадаккхара хьакъехьа договор дарга а ца хьежадеш, хІанззехьа а Азе, Африка, Латински Америка экономически кІезига дегІадаьхкача мехкий правительствашца массане а деррига а герз дІадаккхарца мукъа доалаш дола рузкъаш цар экономика дегІайоалаярга а дохийташ царна новкъостал дара дунен халкъашта юкъера программа кийчъяра хьакъехьа эшаш йола консультацеш елга, из программа ООН-а Генеральни Ассамблея аргІанарча XVIII сессена ювца хьалхашка яхьилга, **из чІоагІа тешаш я** хьаькъалеи нийсхони принципаш котъяргхиларах, общества вахаре цІаккха а тІемаш хургдоаца хьалаш деррригача дунен тІа чІоагІлургхиларах, адамий дукхача тІехьенаша хьадаь Іалаьмате дукха рузкъаши кхоачамаши дІакхехкаш йолча, герзашта еча кийчонашта меттел, лаьттан тІара вахар тоадара доккха беркат доалаш йола халкъий цхьоагІо хьахургхиларах».

СЕРДАЛО

4-гІа оагІ. 27 сентябрь, 1962 ш.

Редакце адрес: г. Грозный, ЦІеча фронтовикий улица, 15, **Телефонаш:** редактора зам. — 2-07-01; бехкхкхама секретара — 2-45-48, партийни вахарен, экономикан, письмойн отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15, **Телефоны:** зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цІерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.

Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ05155 Заказ № 5016.